



Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van de ontwikkelingsdoelen Nederlands voor nieuwkomers in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs en tot wijziging van sommige eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het secundair onderwijs

DE VLAAMSE REGERING,

Gelet op het decreet van 18 januari 2002 betreffende de eindtermen, de ontwikkelingsdoelen en de specifieke eindtermen in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs, artikel 3, vervangen bij het decreet van 30 april 2009;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 23 juni 2000 tot vaststelling van de vakgebonden eindtermen van de tweede en de derde graad van het gewoon secundair onderwijs, bekrachtigd bij het decreet van 18 januari 2002;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 20 september 2002 tot vaststelling van de eindtermen van het derde leerjaar van de derde graad van het gewoon beroepssecundair onderwijs, bekrachtigd bij het decreet van 20 december 2002;

Gelet op de adviezen van de Vlaamse Onderwijsraad, gegeven op 21 mei, 26 mei, 5 juni, 9 september, 23 september en 24 september 2008, en 14 mei 2009;

Gelet op het akkoord van de Vlaamse minister, bevoegd voor de begroting, gegeven op 3 september 2009;

Gelet op advies 47.186/1 van de Raad van State, gegeven op 24 september 2009, met toepassing van artikel 84, §1, eerste lid, 1°, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973;

Op voorstel van de Vlaamse minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

Hoofdstuk I. Ontwikkelingsdoelen in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers

Artikel 1. De ontwikkelingsdoelen Nederlands voor nieuwkomers in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers van het secundair onderwijs zijn opgenomen in bijlage 1, die bij dit besluit is gevoegd.

Hoofdstuk II. Wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 23 juni 2000 tot vaststelling van de vakgebonden eindtermen van de tweede en de derde graad van het gewoon secundair onderwijs

Art. 2. In artikel 1, §2, van het besluit van de Vlaamse Regering van 23 juni 2000 tot vaststelling van de vakgebonden eindtermen van de tweede en de derde graad van het gewoon secundair onderwijs worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in punt 2°, worden tussen het woord “Nederlands,” en het woord “wiskunde” de woorden “Frans of Engels,” ingevoegd;

2° in punt 6°, worden tussen het woord “Nederlands,” en de woorden “maatschappelijke vorming” de woorden “Frans of Engels,” ingevoegd.

Art. 3. In de bijlage bij hetzelfde besluit worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° onder het opschrift “Vakgebonden eindtermen tweede graad – aso” wordt punt F. Nederlands, vervangen door de tekst die is opgenomen in bijlage 2, die bij dit besluit is gevoegd;

2° onder het opschrift “Vakgebonden eindtermen tweede graad – bso” wordt een punt C. Moderne vreemde talen: Frans of Engels toegevoegd, waarvan de tekst is opgenomen in bijlage 3, die bij dit besluit is gevoegd;

3° onder het opschrift “Vakgebonden eindtermen tweede graad – kso” wordt punt F. Nederlands, vervangen door de tekst die is opgenomen in bijlage 4, die bij dit besluit is gevoegd;

4° onder het opschrift “Vakgebonden eindtermen tweede graad – tso” wordt punt F. Nederlands, vervangen door de tekst die is opgenomen in bijlage 5, die bij dit besluit is gevoegd;

5° onder het opschrift “Vakgebonden eindtermen derde graad – aso” wordt punt G. Nederlands, vervangen door de tekst die is opgenomen in bijlage 6, die bij dit besluit is gevoegd;

6° onder het opschrift “Vakgebonden eindtermen derde graad – bso” wordt een punt C. Moderne vreemde talen: Frans of Engels toegevoegd, waarvan de tekst is opgenomen in bijlage 7, die bij dit besluit is gevoegd;

7° onder het opschrift “Vakgebonden eindtermen derde graad – kso” wordt punt E. Nederlands, vervangen door de tekst die is opgenomen in bijlage 8, die bij dit besluit is gevoegd;

8° onder het opschrift “Vakgebonden eindtermen derde graad – tso” wordt punt E. Nederlands, vervangen door de tekst die is opgenomen in bijlage 9, die bij dit besluit is gevoegd.

Hoofdstuk III. Wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 20 september 2002 tot vaststelling van de eindtermen van het derde leerjaar van de derde graad van het gewoon beroepssecundair onderwijs

Art. 4. In het opschrift van het besluit van de Vlaamse Regering van 20 september 2002 tot vaststelling van de eindtermen van het derde leerjaar van de derde graad van het gewoon beroepssecundair onderwijs wordt het woord “eindtermen” vervangen door de woorden “vakgebonden eindtermen”.

Art. 5. In artikel 1 van hetzelfde besluit worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° het woord “eindtermen” wordt telkens vervangen door de woorden “vakgebonden eindtermen”;

2° in paragraaf 2 wordt een punt 3° toegevoegd, dat luidt als volgt:

“3° Frans of Engels.”

Art. 6. In artikel 2 van hetzelfde besluit wordt het woord “eindtermen” vervangen door de woorden “vakgebonden eindtermen”.

Art. 7. In de bijlage bij hetzelfde besluit worden de eindtermen Moderne vreemde talen: Frans of Engels toegevoegd, die zijn opgenomen in bijlage 10, die bij dit besluit is gevoegd.

Hoofdstuk IV. Slotbepaling

Art. 8. De Vlaamse minister, bevoegd voor het onderwijs, is belast met de uitvoering van dit besluit.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel,

Pascal SMET

Bijlage 1. Ontwikkelingsdoelen “Nederlands voor nieuwkomers” in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers van het secundair onderwijs

Deel A: Taaldoelen

1 De leerlingen kunnen gericht informatie opzoeken en informatiebronnen en -kanalen adequaat gebruiken:							
VERWERKINGSNIVEAU Het gaat hier niet om een taaldoel als dusdanig, eerder om een ‘sleutelvaardigheid’. Het is een vaardigheid die algemeen is én onontbeerlijk om de volgende talige en andere doelen te kunnen bereiken. Het gaat erom toegang te krijgen tot de informatie waarmee gewerkt zal worden.	BRONNEN EN KANALEN	CONTEXTEN	VAARDIGHEDEN				
			receptief	productief	interactief		
			LU	LE	SP	SC	MI
CONCRETISERING <ul style="list-style-type: none"> ▪ een keuze maken ▪ de structuur herkennen ▪ een inhoudstafel of register raadplegen ▪ een zoekrobot hanteren 	in informatieve en prescriptieve teksten zoals <ul style="list-style-type: none"> ▪ schoolreglementen ▪ een zoekmachine op het internet ▪ schoolse referentiewerken ▪ tijdschriften en boeken ▪ telefoongidsen ▪ woordenboeken ▪ programmagidsen ▪ tabellen ▪ ... 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ de klas- en schoolorganisatie ▪ hun leertraject 		x			
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ het onderwerp van een onderwijsactiviteit 		x			
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun maatschappelijke context 		x			

De leerlingen kunnen de taaltaken in de onderstaande taaldoelen 2-15 uitvoeren in teksten met de volgende kenmerken:

Receptief: luisteren en lezen

Aanbod van semi-authentieke en authentieke teksten in oorspronkelijke opmaak

- Structuur/samenhang/lengte
 - enkelvoudige zinnen
 - eenvoudige samengestelde zinnen
 - in geringe mate complexere zinnen
 - beperkte informatiedichtheid
- Uitspraak/articulatie/intonatie
 - Standaardnederlands
 - helder en zorgvuldig
- Tempo en vlotheid
 - rustig
- Woordenschat en taalvariëteit
 - Standaardnederlands
 - overwegend frequente woorden, formuleringen en uitdrukkingen
 - basiswoordenschat
 - formeel en informeel
 - met en zonder ondersteuning

Productief: spreken en schrijven

Productie van teksten met nog systematisch basisfouten die de communicatie niet belemmeren

- **Structuur/samenhang/lengte**
 - overwegend enkelvoudige zinnen
 - eenvoudige samengestelde zinnen
 - grammatica en spelling: nog systematisch fouten mogelijk die het begrip niet wezenlijk in de weg staan
- **Uitspraak/articulatie/intonatie**
 - duidelijk, voldoende helder
- **Tempo en vlotheid**
 - korte pauzes, valse starts en aarzelingen
 - duidelijk
 - langzaam en rustig
- **Woordenschat en taalvariëteit**
 - Standaardnederlands
 - overwegend frequente woorden, formuleringen en uitdrukkingen
 - basiswoordenschat met wel nog lexicale leemtes
 - formeel en informeel
 - met en zonder ondersteuning

2 De leerlingen kunnen op beschrijvend niveau relevante informatie uit mondelinge en schriftelijke teksten verwerken:										
VERWERKINGSNIVEAU Het beschrijvende niveau houdt in dat de taalgebruiker de aan-geleverde informatie in zich op-neemt zoals die wordt aangebo- den of de informatie weergeeft zoals ze zich heeft aangediend. De taalgebruiker kan een een- voudige boodschap begrijpelijk produceren. Op de informatie worden geen of slechts ele- mentaire bewerkingen uitge- voerd.	TEKSTSOORTEN Vooraf informatieve en prescrip- tieve teksten komen aan bod. Nar- ratieve, argumentatieve en artis- tiek-literaire teksten behoren niet tot het verplichte minimum. De lijst met voorbeelden is indicatief, niet limitatief.	CONTEXTEN	COMMUNICATIE- PARTNERS	VAARDIGHEDEN						
				recep- tief		produc- tief		inter- actief		
				LU	LE	SP	SC	MI		
CONCRETISERING <ul style="list-style-type: none"> ▪ het globale onder- werp bepalen ▪ globaal begrijpen waarover het gaat ▪ de hoofdgedachte achterhalen ▪ de gedachtegang volgen ▪ relevante informatie selecteren 	uit informatieve en prescrip- tieve teksten zoals <ul style="list-style-type: none"> ▪ mondelinge mededelingen ▪ brieven met medede- lingen ▪ opschriften en wegsig- nalisatie ▪ lessenroosters ▪ een bordschema ▪ een tijdslijn ▪ notities in de agenda ▪ telefonische berichten ▪ informele berichtjes ▪ radio- of tv-uitzendingen ▪ ... 	met betrekking tot <ul style="list-style-type: none"> ▪ de klas- en school- organisatie ▪ hun leertraject 	van <ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleer- ling ▪ een leerkracht ▪ een school- medewerker 	x	x					
				<ul style="list-style-type: none"> ▪ het onderwerp van een onderwijsacti- viteit 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleer- ling ▪ een leerkracht 	x	x			
				<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun dagelijkse le- ven ▪ hun leefwereld 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een jongere ▪ een bekende volwassene 	x	x			
				<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun maatschappe- lijke context 		x	x			

3 De leerlingen kunnen op beschrijvend niveau relevante informatie mondeling en schriftelijk formuleren en uitwisselen:								
VERWERKINGSNIVEAU Het beschrijvende niveau houdt in dat de taalgebruiker de aan-geleverde informatie in zich op-neemt zoals die wordt aange-boden of de informatie weer-geeft zoals ze zich heeft aange-diend. De taalgebruiker kan een eenvoudige boodschap begrij-pelijk produceren Op de infor-matie worden geen of slechts elementaire bewerkingen uitge-voerd.	TEKSTSOORTEN Vooral informatieve en prescrip-tieve teksten komen aan bod. Nar-ratieve, argumentatieve en artis-tiek-literaire teksten behoren niet tot het verplichte minimum. De lijst met voorbeelden is indicatief, niet limitatief.	CONTEXTEN	COMMUNICATIE-PARTNERS	VAARDIGHEDEN				
				recep-tief		produc-tief		inter-actief
				LU	LE	SP	SC	MI
CONCRETISERING Voor mondelinge teksten <ul style="list-style-type: none"> ▪ informatie doorge-ven ▪ informatie geven en vragen ▪ een spontane reac-tie geven Voor schriftelijke teksten <ul style="list-style-type: none"> ▪ gegevens invullen en aanvullen ▪ informatie weerge-ven en vragen ▪ een spontane reac-tie geven ▪ de inhoud globaal weergeven 	in informatieve en pre-scriptieve teksten <ul style="list-style-type: none"> ▪ mondelinge uiteenzet-tingen ▪ onderwijsleergesprek-ken ▪ schriftelijke notities ▪ sociale formules ▪ informele berichtjes ▪ inschrijvingsformulie-ren ▪ betaaldocumenten ▪ ... 	met betrekking tot <ul style="list-style-type: none"> ▪ de klas- en school-organisatie 	met <ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleer-ling ▪ een leerkracht ▪ een schoolme-dewerker 			X	X	X
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ het onderwerp van een onderwijsacti-viteit 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleer-ling ▪ een leerkracht ▪ zichzelf 			X	X	X
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun dagelijkse le-ven ▪ hun leefwereld 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een jongere ▪ een bekende volwassene 			X	X	X
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun maatschappe-lijke context 				X	X	X

4 De leerlingen kunnen op structurerend niveau doelgericht relevante informatie selecteren uit mondelinge en schriftelijke teksten:								
VERWERKINGSNIVEAU Het structurerende niveau houdt in dat de taalgebruiker een actieve inbreng heeft in de wijze waarop hij de aangeboden informatie in zich opneemt of zelf informatie presenteert. Naargelang zijn luister- of leesdoel selecteert hij bepaalde elementen uit een geheel, brengt hij een nieuwe ordening aan of geeft het geheel in verkorte vorm weer. Naargelang zijn spreek- of schrijfdoel zal hij aan de tekst een persoonlijke structuur meegeven.	TEKSTSOORTEN Vooral informatieve en prescriptieve teksten komen aan bod. Narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten behoren niet tot het verplichte minimum. De lijst met voorbeelden is indicatief, niet limitatief.	CONTEXTEN	COMMUNICATIEPARTNERS	VAARDIGHEDEN				
				receptief		productief		interactief
				LU	LE	SP	SC	MI
CONCRETISERING <ul style="list-style-type: none"> ▪ de hoofdgedachte achterhalen ▪ informatie doelgericht selecteren ▪ de tekststructuur en samenhang achterhalen ▪ de informatie doelgericht en passend ordenen 	uit informatieve en prescriptieve teksten zoals <ul style="list-style-type: none"> ▪ mondelinge uiteenzettingen ▪ informatiebrochures ▪ lessenroosters ▪ schema's ▪ fragmenten uit handboeken, tekstboeken, werkboeken ▪ toetsen en opdrachten ▪ artikels uit kranten en tijdschriften ▪ ... 	met betrekking tot <ul style="list-style-type: none"> ▪ de klas- en schoolorganisatie ▪ hun leertraject 	van <ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht ▪ een schoolmedewerker ▪ zichzelf 	x	x			
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ het onderwerp van een onderwijsactiviteit 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht ▪ zichzelf 	x	x			
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun maatschappelijke context 		x	x			

5 De leerlingen kunnen op structurerend niveau relevante informatie mondeling en schriftelijk formuleren en uitwisselen:									
VERWERKINGSNIVEAU	TEKSTSOORTEN	CONTEXTEN	COMMUNICATIE-PARTNERS	VAARDIGHEDEN					
				receptief		productief		interactief	
				LU	LE	SP	SC	MI	
Het structurerende niveau houdt in dat de taalgebruiker een actieve inbreng heeft in de wijze waarop hij de aangeboden informatie in zich opneemt of zelf informatie presenteert. Naargelang zijn luister- of leesdoel selecteert hij bepaalde elementen uit een geheel, brengt hij een nieuwe ordening aan of geeft het geheel in verkorte vorm weer. Naargelang zijn spreek- of schrijfdoel zal hij aan de tekst een persoonlijke structuur meegeven.	Vooraf informatieve en prescriptieve teksten komen aan bod. Narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten behoren niet tot het verplichte minimum. De lijst met voorbeelden is indicatief, niet limitatief.								
CONCRETISERING <ul style="list-style-type: none"> ▪ informatie verkort weergeven ▪ informatie samenhangend en gestructureerd geven en vragen 	in informatieve en prescriptieve teksten zoals <ul style="list-style-type: none"> ▪ studieplanningen ▪ gesprekken tijdens groepsactiviteiten ▪ gesprekken in het kader van ondersteuning ▪ een antwoord op een open vraag ▪ schriftelijke notities ▪ telefoongesprekken ▪ brieven ▪ ... 	met betrekking tot <ul style="list-style-type: none"> ▪ de klas- en schoolorganisatie ▪ hun leertraject 	met <ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht ▪ een schoolmedewerker 			X	X	X	
		het onderwerp van een onderwijsactiviteit	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht ▪ zichzelf 			X	X	X	
		hun maatschappelijke context			X	X	X		

6 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau relevante informatie uit mondelinge en schriftelijke teksten kritisch verwerken:									
VERWERKINGSNIVEAU Het beoordelende niveau impliceert steeds het inbrengen van een tweede perspectief: de taalgebruiker confronteert aangeboden informatie met een andere bron die hetzelfde onderwerp behandelt of met de eigen voorkennis die hij rond het onderwerp al had opgedaan. Of hij stemt zijn eigen tekst af op de informatie die door anderen in de communicatie werd gebracht.	TEKSTSOORTEN Vooral informatieve en prescriptieve teksten komen aan bod. Narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten behoren niet tot het verplichte minimum. De lijst met voorbeelden is indicatief, niet limitatief.	CONTEXTEN	COMMUNICATIE-PARTNERS	VAARDIGHEDEN					
				receptief		productief		interactief	
				LU	LE	SP	SC	MI	
CONCRETISERING <ul style="list-style-type: none"> ▪ informatie uit de tekst halen, ordenen en beoordelen op basis van informatie uit andere bronnen en/of eigen referentiekader 	uit informatieve en prescriptieve teksten zoals <ul style="list-style-type: none"> ▪ fragmenten uit handboeken, educatieve tijdschriften, schoolse referentiewerken, ... ▪ uiteenzettingen ▪ artikels uit kranten of tijdschriften ▪ radio- en tv-uitzendingen ▪ brochures ▪ productinformatie ▪ ... 	met betrekking tot	van	x	x				
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun leertraject 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een leerkracht ▪ een schoolmedewerker 						
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ het onderwerp van een onderwijsactiviteit 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht 	x	x				
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun maatschappelijke context 			x	x			

7 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau mondeling en schriftelijk een persoonlijke analyse van relevante informatie formuleren en uitwisselen:									
VERWERKINGSNIVEAU	TEKSTSOORTEN	CONTEXTEN	COMMUNICATIE-PARTNERS	VAARDIGHEDEN					
				receptief		productief		interactief	
				LU	LE	SP	SC	MI	
Het beoordelende niveau impliceert steeds het inbrengen van een tweede perspectief: de taalgebruiker confronteert aangeboden informatie met een andere bron die hetzelfde onderwerp behandelt of met de eigen voorkennis die hij rond het onderwerp al had opgedaan. Of hij stemt zijn eigen tekst af op de informatie die door anderen in de communicatie werd gebracht.	Vooraf informatieve en prescriptieve teksten komen aan bod. Narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten behoren niet tot het verplichte minimum. De lijst met voorbeelden is indicatief, niet limitatief.								
CONCRETISERING	in informatieve en prescriptieve teksten zoals	met betrekking tot	met			X	X	X	
		▪ hun leertraject	▪ zichzelf ▪ een leerkracht ▪ een schoolmedewerker						
		▪ het onderwerp van een onderwijsactiviteit	▪ zichzelf ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht			X	X	X	
▪ informatie achterhalen, ordenen en op basis van informatie uit andere bronnen en/of eigen referentiekader die informatie beoordelend bespreken	▪ feedback op vragen van leerlingen ▪ gesprekken tijdens een groepsactiviteit ▪ een leerling-portfolio ▪ een antwoord op een open vraag ▪ een presentatie ▪ ...	▪ hun maatschappelijke context				X	X	X	

8 De leerlingen kunnen op beschrijvend niveau een mondelinge en een schriftelijke vraag en instructie verwerken zodat ze gepast kunnen reageren:									
VERWERKINGSNIVEAU Het beschrijvende niveau houdt in dat de taalgebruiker de aangeleverde informatie in zich opneemt zoals die wordt aangeboden of de informatie weergeeft zoals ze zich heeft aangediend. De taalgebruiker kan een eenvoudige boodschap begrijpelijk produceren. Op de informatie worden geen of slechts elementaire bewerkingen uitgevoerd.	TEKSTSOORTEN Vooral informatieve en prescriptieve teksten komen aan bod. Narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten behoren niet tot het verplichte minimum. De lijst met voorbeelden is indicatief, niet limitatief.	CONTEXTEN	COMMUNICATIE-PARTNERS	VAARDIGHEDEN					
				receptief		productief		interactief	
				LU	LE	SP	SC	MI	
CONCRETISERING <ul style="list-style-type: none"> ▪ het globale onderwerp bepalen ▪ globaal begrijpen waarover het gaat ▪ de hoofdgedachte achterhalen ▪ de gedachtegang volgen ▪ relevante informatie selecteren 	in informatieve en prescriptieve teksten zoals <ul style="list-style-type: none"> ▪ vragenlijsten ▪ formulieren ▪ veiligheidsinstructies, ▪ handleidingen en gebruiksaanwijzingen ▪ recepten ▪ routebeschrijvingen ▪ toetsen en opdrachten ▪ ... 	met betrekking tot	van	x	x				
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ de klas- of schoolorganisatie ▪ hun leertraject 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht ▪ een schoolmedewerker 	x	x				
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ het onderwerp van een onderwijsactiviteit 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht 	x	x				
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun dagelijkse leven ▪ hun leefwereld ▪ hun maatschappelijke context 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een jongere ▪ een bekende volwassene 	x	x				
				x	x				

9 De leerlingen kunnen op beschrijvend niveau vragen en instructies mondeling en schriftelijk formuleren:									
VERWERKINGSNIVEAU	TEKSTSOORTEN	CONTEXTEN	COMMUNICATIE-PARTNERS	VAARDIGHEDEN					
				receptief		productief		interactief	
				LU	LE	SP	SC	MI	
<p>Het beschrijvende niveau houdt in dat de taalgebruiker de aangeleverde informatie in zich opneemt zoals die wordt aangeboden of de informatie weergeeft zoals ze zich heeft aangediend. De taalgebruiker kan een eenvoudige boodschap begrijpelijk produceren. Op de informatie worden geen of slechts elementaire bewerkingen uitgevoerd.</p>	<p>Vooraf informatieve en prescriptieve teksten komen aan bod. Narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten behoren niet tot het verplichte minimum. De lijst met voorbeelden is indicatief, niet limitatief.</p>								
<p>CONCRETISERING</p> <p>Voor mondelinge teksten</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ informatie doorgeven ▪ informatie geven en vragen ▪ een spontane reactie geven <p>Voor schriftelijke teksten</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ gegevens invullen en aanvullen ▪ informatie weergeven en vragen ▪ een spontane reactie geven ▪ de inhoud globaal weergeven 	<p>in informatieve en prescriptieve teksten zoals</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ onderwijsleergesprekken ▪ informele vragen en instructies ▪ gesprekken tijdens groepsactiviteiten ▪ e-mailberichten om uitleg te vragen ▪ spel- en sportregels ▪ ... 	<p>met betrekking tot</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ het onderwerp van een onderwijsactiviteit 	<p>voor</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht 			X	X	X	
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun dagelijkse leven ▪ hun leefwereld 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een jongere ▪ een bekende volwassene 			X	X	X	
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun maatschappelijke context 				X	X	X	

10 De leerlingen kunnen op beschrijvend niveau mondeling en schriftelijk om uitleg vragen, problemen signaleren of aangeven dat ze iets niet begrijpen:									
VERWERKINGSNIVEAU Het beschrijvende niveau houdt in dat de taalgebruiker de aangeleverde informatie in zich opneemt zoals die wordt aangeboden of de informatie weergeeft zoals ze zich heeft aangediend. De taalgebruiker kan een eenvoudige boodschap begrijpelijk produceren. Op de informatie worden geen of slechts elementaire bewerkingen uitgevoerd.	TEKSTSOORTEN Vooral informatieve teksten komen aan bod. Narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten behoren niet tot het verplichte minimum. De lijst met voorbeelden is indicatief, niet limitatief.	CONTEXTEN	COMMUNICATIE-PARTNERS	VAARDIGHEDEN					
				receptief		productief		interactief	
				LU	LE	SP	SC	MI	
CONCRETISERING <ul style="list-style-type: none"> ▪ informatie doorgeven ▪ informatie geven en vragen ▪ een spontane reactie geven 	in informatieve teksten zoals <ul style="list-style-type: none"> ▪ gesprekken in het kader van ondersteuning ▪ informele vragen en berichtjes ▪ telefonische gesprekken met relevante diensten ▪ gesprekken tijdens groepsactiviteiten ▪ ... 	met betrekking tot <ul style="list-style-type: none"> ▪ de klas- of schoolorganisatie ▪ hun leertraject 	aan <ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht ▪ een schoolmedewerker 			X	X	X	
		het onderwerp van een onderwijsactiviteit	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht 			X	X	X	
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun dagelijkse leven ▪ hun leefwereld 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een jongere ▪ een bekende volwassene 			X	X	X	
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun maatschappelijke context 			X	X	X		

11 De leerlingen kunnen op structurerend niveau mondelinge en schriftelijke uitnodigingen en voorstellen verwerken zodat ze gepast kunnen reageren:								
VERWERKINGSNIVEAU Het structurerende niveau houdt in dat de taalgebruiker een actieve inbreng heeft in de wijze waarop hij de aangeboden informatie in zich opneemt of zelf informatie presenteert. Naargelang zijn luister- of leesdoel selecteert hij bepaalde elementen uit een geheel, brengt hij een nieuwe ordening aan of geeft het geheel in verkorte vorm weer. Naargelang zijn spreek- of schrijfdoel zal hij aan de tekst een persoonlijke structuur meegeven.	TEKSTSOORTEN Vooral informatieve teksten komen aan bod. Narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten behoren niet tot het verplichte minimum. De lijst met voorbeelden is indicatief, niet limitatief.	CONTEXTEN	COMMUNICATIE-PARTNERS	VAARDIGHEDEN				
				receptief		productief		interactief
				LU	LE	SP	SC	MI
CONCRETISERING <ul style="list-style-type: none"> ▪ de hoofdgedachte achterhalen ▪ informatie doelgericht selecteren ▪ de tekststructuur en -samenhang achterhalen ▪ de informatie doelgericht en passend ordenen 	in informatieve teksten zoals <ul style="list-style-type: none"> ▪ afspraken ▪ vragen, instructies, uitleg ▪ informele correspondentie ▪ formele correspondentie met relevante diensten ▪ ... 	met betrekking tot <ul style="list-style-type: none"> ▪ de klas- of schoolorganisatie ▪ hun leertraject 	van <ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht ▪ een schoolmedewerker 	x	x			
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ het onderwerp van een onderwijsactiviteit 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht 	x	x			
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun dagelijkse leven ▪ hun leefwereld 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een leeftijdgenoot ▪ een bekende volwassene 	x	x			
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun maatschappelijke context 		x	x			

12 De leerlingen kunnen op structurerend niveau een voorstel en een uitnodiging mondeling en schriftelijk formuleren:								
VERWERKINGSNIVEAU Het structurerende niveau houdt in dat de taalgebruiker een actieve inbreng heeft in de wijze waarop hij de aangeboden informatie in zich opneemt of zelf informatie presenteert. Naargelang zijn luister- of leesdoel selecteert hij bepaalde elementen uit een geheel, brengt hij een nieuwe ordening aan of geeft het geheel in verkorte vorm weer. Naargelang zijn spreek- of schrijfdoel zal hij aan de tekst een persoonlijke structuur meegeven.	TEKSTSOORTEN Vooral informatieve en prescriptieve teksten komen aan bod. Narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten behoren niet tot het verplichte minimum. De lijst met voorbeelden is indicatief, niet limitatief.	CONTEXTEN	COMMUNICATIE-PARTNERS	VAARDIGHEDEN				
				receptief		productief		interactief
				LU	LE	SP	SC	MI
CONCRETISERING <ul style="list-style-type: none"> ▪ informatie verkort weer-geven ▪ informatie samenhangend en gestructureerd geven en vragen 	in informatieve teksten zoals <ul style="list-style-type: none"> ▪ sociale formules in informele situaties ▪ gebruiksaanwijzingen ▪ mondelinge instructies ▪ ... 	met betrekking tot <ul style="list-style-type: none"> ▪ het onderwerp van een onderwijsactiviteit 	voor <ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht 			X	X	X
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun dagelijkse leven ▪ hun leefwereld 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een jongere ▪ een bekende volwassene 			X	X	X
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun maatschappelijke context 			X	X	X	

13 De leerlingen kunnen op structurerend niveau mondeling en schriftelijk afspraken maken:								
VERWERKINGSNIVEAU Het structurerende niveau houdt in dat de taalgebruiker een actieve inbreng heeft in de wijze waarop hij de aangeboden informatie in zich opneemt of zelf informatie presenteert. Naargelang zijn luister- of leesdoel selecteert hij bepaalde elementen uit een geheel, brengt hij een nieuwe ordening aan of geeft het geheel in verkorte vorm weer. Naargelang zijn spreek- of schrijfdoel zal hij aan de tekst een persoonlijke structuur meegeven.	TEKSTSOORTEN Vooral informatieve en prescriptieve teksten komen aan bod. Narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten behoren niet tot het verplichte minimum. De lijst met voorbeelden is indicatief, niet limitatief.	CONTEXTEN	COMMUNICATIE-PARTNERS	VAARDIGHEDEN				
				receptief		productief		interactief
				LU	LE	SP	SC	MI
CONCRETISERING <ul style="list-style-type: none"> ▪ informatie verkort weer-geven ▪ informatie samenhangend en gestructureerd geven en vragen 	in informatieve en prescriptieve teksten zoals <ul style="list-style-type: none"> ▪ afspraken en gesprekken in het kader van ondersteuning ▪ informele uitleg, vragen, uitnodigingen of afspraken ▪ telefonische gesprekken met relevante diensten ▪ ... 	met betrekking tot <ul style="list-style-type: none"> ▪ de klas- of schoolorganisatie ▪ hun leertraject 	met <ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht ▪ een schoolmedewerker 			X	X	X
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ het onderwerp van een onderwijsactiviteit 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht 			X	X	X
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun dagelijkse leven ▪ hun leefwereld 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een leeftijdgenoot ▪ een bekende volwassene 			X	X	X
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun maatschappelijke context 				X	X	X

14 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau mondelinge en schriftelijke feedback verwerken zodat ze gepast kunnen reageren:									
VERWERKINGSNIVEAU	TEKSTSOORTEN	CONTEXTEN	COMMUNICATIE-PARTNERS	VAARDIGHEDEN					
				receptief		productief		interactief	
				LU	LE	SP	SC	MI	
Het beoordelende niveau impliceert steeds het inbrengen van een tweede perspectief: de taalgebruiker confronteert aangeboden informatie met een andere bron die hetzelfde onderwerp behandelt of met de eigen voorkennis die hij rond het onderwerp al had opgedaan. Of hij stemt zijn eigen tekst af op de informatie die door anderen in de communicatie werd gebracht.	Vooraf informatieve en prescriptieve teksten komen aan bod. Narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten behoren niet tot het verplichte minimum. De lijst met voorbeelden is indicatief, niet limitatief.								
CONCRETISERING	in informatieve teksten zoals	met betrekking tot	▪ een medeleerling	x	x				
▪ informatie uit de tekst halen, ordenen en beoordelen op basis van informatie uit andere bronnen en/of eigen referentiekader	▪ evaluatieformulieren	▪ de klas- of schoolorganisatie	▪ een leerkracht						
	▪ mondelinge evaluatiegesprekken	▪ het onderwerp van een onderwijsactiviteit	▪ een medeleerling	x	x				
	▪ feedback op hun houding en gedrag tijdens lessen of activiteiten	▪ hun dagelijkse leven	▪ een jongere	x	x				
	▪ ...	▪ hun leefwereld	▪ een bekende volwassene						
		▪ hun maatschappelijke context		x	x				

15 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau hun meningen en gevoelens mondeling en schriftelijk formuleren:									
VERWERKINGSNIVEAU	TEKSTSOORTEN	CONTEXTEN	COMMUNICATIE-PARTNERS	VAARDIGHEDEN					
				receptief		productief		interactief	
				LU	LE	SP	SC	MI	
CONCRETISERING <ul style="list-style-type: none"> ▪ informatie achterhalen, ordenen en op basis van andere bronnen en/of eigen referentiekader die informatie beoordelend bespreken 	in informatieve teksten zoals <ul style="list-style-type: none"> ▪ mondelinge evaluatiegesprekken ▪ feedback op vragen van medeleerlingen tijdens lessen of activiteiten ▪ ... 	met betrekking tot	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht ▪ een schoolmedewerker 			X	X	X	
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ de klas- en schoolorganisatie ▪ hun leertraject 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een medeleerling ▪ een leerkracht 			X	X	X	
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ het onderwerp van een onderwijsactiviteit 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een jongere ▪ een bekende volwassene 			X	X	X	
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun dagelijkse leven ▪ hun leefwereld 				X	X	X	
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hun maatschappelijke context 			X	X	X		

16 De leerlingen kunnen in voor hen relevante en concrete taalgebruikssituaties waar nodig en op hun niveau taalstrategieën inzetten waaronder:

- het doel van de taalkaak bepalen en hun taalgedrag erop afstemmen;
- de betekenis afleiden uit de context;
- aantekeningen maken in de vorm van een lijst met belangrijke punten;
- relevante voorkennis i.v.m. de inhoud oproepen en gebruiken;
- van ondersteunende elementen gebruik maken, zoals beeldmateriaal, redundantie, non-verbaal gedrag, visuele tekstkenmerken, ...;
- verzoeken om langzamer te spreken, iets te herhalen, iets aan te wijzen, iets in andere woorden te zeggen, iets te spellen of op te schrijven;
- controleren of ze de boodschap begrepen hebben door ze te parafraseren of iets aan te wijzen;
- communiceren door gebruik te maken van een breed scala aan eenvoudige taal, op een andere wijze opnieuw te formuleren, door de boodschap te beperken tot wat haalbaar is, door een qua betekenis verwant woord te gebruiken;
- eigen taalgebruik sturen door te vragen of het correct is en het indien nodig bijstellen.

17 De leerlingen kunnen in voor hen relevante en concrete taalgebruikssituaties waar nodig en op hun niveau reflecteren over taalstructurele aspecten met betrekking tot:

- klanken, woorden, zinnen, teksten
- spellingvormen
- betekenissen

Daarbij kunnen ze gebruik maken van de volgende begrippen en termen in het:

- fonologische domein: klank, klinker, medeklinker, uitspraak;
- orthografische domein - spellingvormen: alfabet, letter, hoofdletter, kleine letter, punt, vraagteken;
- morfologische domein - woorden: woord, zelfstandig naamwoord, enkelvoud, meervoud, mannelijk, vrouwelijk, onzijdig, lidwoord, bijvoeglijk naamwoord, werkwoord, stam, persoonsvorm, infinitief, voltooid deelwoord, tijd, tegenwoordige tijd, verleden tijd;
- syntactische domein - zinnen: zin, onderwerp, persoonsvorm;
- semantische domein - betekenissen: synoniem, spreekwoord, uitdrukking;
- tekstuele domein - teksten: tekst, inleiding, midden, slot, hoofdstuk, alinea, lay-out, cursief, vetjes.

Deel B: Algemene doelen

<p>18 De leerlingen kunnen op het vlak van informatie- en communicatietechnologie:</p> <p>18.1 zelfstandig oefenen in een door ICT ondersteunde leeromgeving; 18.2 met behulp van ICT digitale informatie opzoeken; 18.3 ICT gebruiken om op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier te communiceren.</p>
<p>19 De leerlingen kunnen op het vlak van leren leren:</p> <p>19.1 op school en naargelang de situatie erbuiten hun schoolwerk plannen, organiseren, uitvoeren en sturen; 19.2 op school en naargelang de situatie erbuiten over hun eigen leerprocessen en werkwijzen reflecteren, ze controleren en bijstellen; 19.3 met behulp van leerstrategieën losse gegevens ordenen en memoriseren; 19.4 met behulp van leerstrategieën samenhangende informatie verwerken en memoriseren; 19.5 verworven kennis, inzichten en vaardigheden in nieuwe situaties toepassen; 19.6 gericht op zoek gaan naar kennis, inzichten en vaardigheden; 19.7 een studie- of opleidingskeuze maken en daarbij rekening houden met hun eigen leerpotentieel en situatie, en met de principes van een levenlang leren; 19.8 als lid van een groep functioneren door specifieke taken op te nemen.</p>
<p>20 De leerlingen kunnen op het vlak van:</p> <p>20.1 gezondheid: het belang inzien voor zichzelf en voor anderen en de basisprincipes toepassen van:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ lichaamshygiëne; ▪ een gezonde voeding; ▪ lichaamsbeweging; ▪ een verantwoord gebruik van genots- en geneesmiddelen; ▪ veilig gedrag op het vlak van seksualiteit; <p>20.2 techniek: exemplarisch enkele materialen, toestellen en gereedschappen leren kennen en veilig gebruiken;</p> <p>20.3 gecijferdheid: bewerkingen, strategieën en handelingen functioneel inzetten die relevant zijn voor hun dagelijkse leven zoals de geschikte hoofdbewerkingen uitvoeren, rekenen met geld, schatten en meten met de passende maateenheid, plattegronden en schematische voorstellingen lezen en interpreteren, tijd en duur uitdrukken in gangbare eenheden - en die aansluiten bij een mogelijke studiekeuze;</p> <p>20.4 tijd en ruimte:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ zich in ruimte en tijd oriënteren;

<ul style="list-style-type: none"> ▪ voor hen relevante aspecten van hun ruimere omgeving exploreren zoals het historische, het geografische en het culturele; <p>20.5 expressie: de eigen uitdrukkingvormen ontdekken en exploreren aan de hand van cultuuruitingen zoals muziek, beweging, beeld, woord en media.</p>
<p>21 De leerlingen kunnen op het vlak van sociale vaardigheden, burgerzin en interculturaliteit:</p> <p>21.1 zich op een sociaal aanvaardbare wijze gedragen in de openbare ruimte;</p> <p>21.2 op een verdraagzame manier omgaan met geschillen;</p> <p>21.3 voor hen relevante elementen uit het verkeersreglement toepassen en veilig gebruik maken van eigen en openbaar vervoer;</p> <p>21.4 op school meewerken aan het milieuzorgsysteem voor energie, middelen, grondstoffen en verbruiksgoederen;</p> <p>21.5 elementaire democratische spelregels op schoolniveau toepassen;</p> <p>21.6 de basiselementen van ons democratisch bestel op lokaal politiek niveau onderscheiden;</p> <p>21.7 reflecteren over verschillende gezinsvormen en gezinsculturen;</p> <p>21.8 zich bekwaam tonen in het omgaan met verscheidenheid tussen mensen zoals verschillen in sekse, huidskleur, etniciteit, geaardheid, overtuiging en levensbeschouwing en ook ziekte en handicap;</p> <p>21.9 een beroep doen op voor hen maatschappelijk relevante instellingen en vormen van maatschappelijke dienstverlening, op de eerste plaats hulplijnen en lagedrempelvoorzieningen in hun leefomgeving.</p>

Deel C: Attitudes

22*	De leerlingen ontwikkelen een positieve houding om zich het Nederlands eigen te maken zodat zij zich op school en buiten de school kunnen ontplooiën en deelnemen aan het maatschappelijke leven.
23*	De leerlingen ontwikkelen een positieve houding om deel te nemen aan hun nieuwe maatschappelijke context in al zijn diversiteit.
24*	De leerlingen ontwikkelen een realistisch en positief zelfbeeld.
25*	De leerlingen ontwikkelen een positief toekomstperspectief en een geloof in eigen kunnen.

* De attitudes werden met een asterisk (*) aangeduid.

Gezien om gevoegd te worden bij het besluit van de Vlaamse Regering van2009 tot vaststelling van de ontwikkelingsdoelen Nederlands voor nieuwkomers in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs en tot wijziging van sommige eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het secundair onderwijs.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel,

Pascal SMET

Bijlage 2. Eindtermen “Nederlands” van de tweede graad aso

1 Luisteren (koppeling Spreken/gesprekken voeren)

- 1 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar uiteenzettingen, probleemstellingen door een bekende volwassene m.b.t. een leerstofonderdeel bestemd voor bekende leeftijdgenoten.
- 2 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar tekstsoorten bestemd voor bekende volwassenen. Het betreft tekstsoorten zoals verslagen van feiten en evenementen, presentaties van informatie die m.b.t. een bepaalde opdracht werd verzameld, presentaties van persoonlijke ervaringen en interesses.
- 3 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar tekstsoorten bestemd voor een onbekend publiek. Het betreft tekstsoorten zoals instructies, informatieve programma's, interviews, praatprogramma's, journaals, aangeboden via diverse media en multimediale informatiedragers.
- 4 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau luisteren naar tekstsoorten bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals activerende boodschappen; standpunten/meningen in probleemoplossende discussies.
- 5 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de luistertaken:
 - hun luisterdoel(en) bepalen;
 - het (de) tekstdoel(en) vaststellen;
 - hun voorkennis inzetten;
 - onderwerp en hoofdgedachte(n) identificeren;
 - gericht informatie selecteren en ordenen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen;
 - de functie van bijgeleverde visuele informatie vaststellen;
 - het taalgebruik van de spreker inschatten;
 - aandacht tonen voor het non-verbale gedrag van de gesprekspartner/spreker.
- 6 De leerlingen kunnen een luisterstrategie kiezen naargelang van luisterdoel(en) en tekstsoort en ze toepassen (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).
- 7* De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om:
 - te luisteren;
 - een onbevooroordeelde luisterhouding aan te nemen;
 - een ander te laten uitspreken;
 - te reflecteren op hun eigen luisterhouding;
 - het beluisterde te toetsen aan eigen kennis en inzichten.

2 Spreken/gesprekken voeren (koppeling Luisteren)

- 8 De leerlingen kunnen op structurerend niveau aan onbekende leeftijdgenoten instructies geven voor een spel en het hanteren van apparatuur.
- 9 De leerlingen kunnen op structurerend niveau:
 - aan een bekende volwassene vragen stellen en antwoorden formuleren m.b.t. leerstofonderdelen in schoolvakken;
 - ten aanzien van een bekende volwassene:
 - de informatie presenteren die ze in het kader van een bepaalde opdracht hebben verzameld;
 - gevoelens uitdrukken, persoonlijke ervaringen en interesses presenteren.
- 10 De leerlingen kunnen op structurerend niveau voor een onbekend publiek:
 - routes, situaties, personen beschrijven;
 - gebeurtenissen verslaan.

- 11 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau voor bekende leeftijdgenoten hun standpunten/meningen of hun oplossingswijzen voor problemen in een gedachtewisseling uiteenzetten en motiveren.
- 12 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau aan een onbekend publiek:
- inlichtingen vragen, aanvragen doen, klachten/bezwaren formuleren in het kader van het schools functioneren en van de vrije tijd (rechtstreeks of telefonisch);
 - activerende boodschappen formuleren.
- 13 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de spreektaken:
- hun spreek- en gespreksdoel(en) bepalen;
 - hun publiek beschrijven;
 - naargelang van hun spreek-, gespreksdoel(en) en publiek:
 - gericht informatie selecteren en in een duidelijke vorm verwoorden;
 - bijkomende info vragen;
 - hun taalgebruik aanpassen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen en verwoorden;
 - visuele informatie gebruiken, non-verbaal gedrag observeren en verwoorden;
 - gespreksconventies hanteren om gesprekken te beginnen, te onderbreken, gaande te houden en af te sluiten;
 - argumenten herkennen en aanbrengen;
 - adequaat reageren op de inbreng van gesprekspartner(s).
- 14* De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om:
- te spreken;
 - Algemeen Nederlands te spreken;
 - een kritische houding aan te nemen tegenover hun eigen spreek- en gespreksgedrag.

3 Lezen

- 15 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals tijdschriftartikelen, recensies, gebruiksaanwijzingen, instructie- en studieteksten.
- 16 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor een onbekend publiek. Het betreft tekstsoorten zoals schema's en tabellen, onderschriften bij informerende en diverterende programma's, verslagen, hypertexten.
- 17 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals notities, informatieve teksten, inclusief informatiebronnen, zakelijke brieven, reclameteksten en advertenties, fictionele teksten (cf. literatuur).
- 18 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor een onbekend publiek: informatieve teksten en informatiebronnen, zowel in gedrukte als elektronische vorm:
- van praktische aard (zoals spoorboekje, vakantie-regeling);
 - van encyclopedische aard (zoals woordenboek, catalogus).
- 19 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de leestaken:
- hun leesdoel(en) bepalen;
 - het (de) tekstdoel(en) vaststellen;
 - hun voorkennis inzetten;
 - functie van beeld en opmaak in een tekst herkennen;
 - onderwerp en hoofdgedachte(n) aanduiden;
 - de structuur van een tekst in grote lijnen aanduiden;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen.

- 20 De leerlingen kunnen een leesstrategie kiezen naargelang van leesdoel en tekstsoort en ze toepassen (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).
- 21 De leerlingen kunnen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van:
- de context;
 - de voorkennis van taal en wereld;
 - de principes van woordvorming (afleiding, samenstelling, kennis van vreemde talen);
 - het woordenboek.
- 22* De leerlingen zijn bereid om:
- te lezen;
 - lezend informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp;
 - de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen;
 - hun persoonlijk oordeel over bepaalde teksten te formuleren.

4 Schrijven

- 23 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten schrijven bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals instructies, affiches, uitnodigingen.
- 24 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten schrijven bestemd voor een bekende volwassene. Het betreft tekstsoorten zoals agenda en planning, verslagen, notities tijdens een les, samenvattingen en schema's van studieteksten.
- 25 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten schrijven bestemd voor een onbekend publiek. Het betreft tekstsoorten zoals sollicitatiebrieven voor vakantiejobs, vragen om inlichtingen, relevante formulieren, zakelijke brieven.
- 26 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau tekstsoorten schrijven bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals lezersbrieven, recensies.
- 27 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de schrijftaken:
- hun schrijfdoel(en) bepalen;
 - het publiek beschrijven;
 - hun voorkennis inzetten;
 - gericht informatie zoeken, ordenen en verwerken;
 - een logische tekstopbouw creëren met aandacht voor inhoudelijke en functionele relaties;
 - eigen tekst reviseren;
 - inhouds- en vormconventies van de taal verzorgen;
 - gebruik maken van informatie- en communicatietechnologie.
- 28 De leerlingen kunnen een schrijfstrategie kiezen naargelang van schrijfdoel en tekstsoort en ze toepassen.
- 29* De leerlingen zijn binnen de gepaste situaties bereid om:
- te schrijven;
 - schriftelijk informatie te verstrekken;
 - te reflecteren op hun eigen schrijfproces en op inhoud en vorm van hun schrijfproduct;
 - taal, indeling, spelling, handschrift en lay-out te verzorgen.

5 Literatuur

- 30 De leerlingen kunnen vanuit een tekstervarende en tekstbestuderende manier van lezen:
- verschillen aanwijzen in de benadering van de werkelijkheid in:
 - fictionele en zakelijke teksten;

- verhaal, gedicht, toneeltekst;
 - twee stromingen;
 - de kenmerken herkennen van:
 - column, kortverhaal, (jeugd)roman, jeugdpoëzie;
 - strip, jeugdtheater, tv-drama, soap;
 - verhaalelementen herkennen en benoemen: personages, spanning, thema, tijd, ruimte, ik- en hijverteller;
 - de keuze van sommige verhaalelementen toelichten: personages, tijd, ruimte.
- 31 De leerlingen kunnen:
- hun tekstkeuze toelichten;
 - hun leeservaring verwoorden (inhoud van het werk weergeven, eigen mening weergeven);
 - hun tekstkeuze en leeservaring documenteren.
- 32 De leerlingen kunnen informatie over literatuur verzamelen en gebruiken. Zij maken hierbij kennis met het aanbod van informatiekanaalen zoals: bibliotheek, krant, tijdschrift, radio- en tv-programma's, multimedia.
- 33 De leerlingen kunnen bij deze activiteiten gebruik maken van de gepaste leesstrategieën (cf. eindterm 20).
- 34 De leerlingen kunnen bij deze activiteiten gebruik maken van het bijbehorende begrippenapparaat.
- 35* De leerlingen zijn bereid om:
- literaire teksten te lezen;
 - over hun eigen literaire leeservaring te spreken en te schrijven.

6 Taalbeschouwing

Attitudes

- 36* De leerlingen zijn bereid om op hun niveau:
- bewust te reflecteren op taalgebruik en taalsysteem;
 - van de verworven inzichten gebruik te maken bij verbale en non-verbale communicatie.
- 37* Bij het reflecteren op verbale en non-verbale communicatie tonen de leerlingen interesse in en respect voor de persoon van de ander, en voor de eigen en andermans cultuur.

Taalgebruik

- 38 Met het oog op doeltreffende communicatie en taalbeschouwelijke basiskennis kunnen de leerlingen op hun niveau in een ruim gamma van meer en minder nabije taalgebruikssituaties bewust reflecteren op een aantal aspecten van het taalgebruik. Ze kunnen de hiernavolgende verschijnselen herkennen, onderzoeken en benoemen:
- 38.1 in het tekstuele domein**
- verbanden tussen tekstdelen: alinea-zin, inleiding-midden-slot;
 - structuuraanduiders;
 - betekenisrelaties: middel-doel, oorzaak-gevolg, als-dan, voordelen-nadelen, voor-tegen;
 - status van een uitspraak: feit-mening;
- 38.2 in het sociolinguïstische domein**
- Standaardnederlands en andere standaardtalen;
 - nationale, regionale, sociale en situationele taalvariëteiten;
 - in onze samenleving voorkomende talen;
- 38.3 in het pragmatische domein**
- de factoren van een communicatiesituatie: zender, ontvanger, boodschap, bedoeling, effect, situatie, kanaal, ruis;
 - normen, conventies, houdingen, vooroordelen en rolgedrag via taal;

- taalhandelingen: beweren, meedelen, beloven, om informatie vragen, verzoeken, dreigen, waarschuwen, groeten, bedanken, verontschuldigen, afspreken, overtuigen, argumenteren;
- non-verbale communicatie;
- de gevolgen van hun verbale en non-verbale communicatie voor anderen en henzelf;
- talige aspecten van cultuuruitingen in onze samenleving;
- cultuurgebonden aspecten van verbale en non-verbale communicatie in onze samenleving.

Taalsysteem

39 Met het oog op doeltreffende communicatie en taalbeschouwelijke basiskennis kunnen de leerlingen op hun niveau bewust reflecteren op een aantal aspecten van het taalsysteem.

Ze kunnen de hiernavolgende verschijnselen herkennen, onderzoeken en benoemen:

39.1 in het fonologische domein

- de klanken van het Nederlands;

39.2. in het orthografische domein

- vormcorrectheid, spellingconventies en hulpmiddelen bij de spelling van woorden en bij interpunctie;

39.3. in het morfologische domein

- de woordsoorten, met inbegrip van verbuiging en vervoeging;
- herkomst van woorden: inheemse woorden en leenwoorden;

39.4. in het syntactische domein

woordgroepen

- woordgroepen: zelfstandignaamwoordgroep en werkwoordgroep;
- onderscheid tussen woordgroep en zinsdeel;

zinsdelen

- de belangrijkste zinsdelen waaronder;
 - gezegde: naamwoordelijk en werkwoordelijk;
 - onderwerp;
 - noodzakelijke aanvullingen: lijdend voorwerp en meewerkend voorwerp;
 - bijwoordelijke bepalingen;

zin

- zinstypen waaronder mededelende zin, vragende zin en gebiedende zin;
- enkelvoudige en samengestelde zinnen;
- nevenschikte en ondergeschikte zinnen;
- hoofdzinnen en bijzinnen;

39.5. in het semantische domein

woordsemantiek

- woordbetekenis: betekenis, gevoelswaarde;
- betekenisrelaties: homoniemen, synoniemen, antoniemen;
- letterlijke en figuurlijke betekenis, beeldspraak;

zinssemantiek

- modaliteit.

Strategieën

40 De leerlingen kunnen op hun niveau bewust reflecteren op luister-, spreek-, interactie-, lees- en schrijfstrategieën.

** Met het oog op controle door de inspectie werden de attitudes met een * aangeduid.*

Gezien om gevoegd te worden bij het besluit van de Vlaamse Regering van2009

tot vaststelling van de ontwikkelingsdoelen Nederlands voor nieuwkomers in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs en tot wijziging van sommige eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het secundair onderwijs.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel,

Pascal SMET

Bijlage 3. Eindtermen “moderne vreemde talen: Frans of Engels” van de tweede graad bso (eerste en tweede leerjaar)

Taaltaken, verwerkingsniveaus, tekstsoorten, tekstkenmerken en strategieën

LUISTEREN	
In teksten met de volgende kenmerken	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • concreet • eigen leefwereld • zeer vertrouwd ▪ Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> • met veel visuele ondersteuning ▪ Structuur/ Samenhang/ Lengte <ul style="list-style-type: none"> • korte enkelvoudige zinnen • zeer elementaire tekststructuur • korte teksten ▪ Uitspraak, articulatie, intonatie <ul style="list-style-type: none"> • heldere uitspraak • zeer zorgvuldige articulatie • duidelijke, natuurlijke intonatie • standaardtaal ▪ Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> • langzaam tempo met pauzes ▪ Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • hoogfrequente woorden • standaarduitdrukkingen • standaardtaal • informeel en formeel 	
kunnen de leerlingen volgende taken beschrijvend uitvoeren:	
1	het onderwerp bepalen in informatieve en prescriptieve teksten;
2	informatie achterhalen in informatieve en prescriptieve teksten.
3	Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen; ▪ zeggen dat ze iets niet begrijpen en vragen wat iets betekent; ▪ gebruik maken van aangeboden beeldmateriaal en context; ▪ vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen, iets aan te wijzen; ▪ de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden.

LEZEN	
In teksten met de volgende kenmerken	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • concreet • eigen leefwereld • zeer vertrouwd ▪ Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> • met veel visuele ondersteuning ▪ Structuur/ Samenhang/ Lengte <ul style="list-style-type: none"> • korte enkelvoudige zinnen • zeer elementaire tekststructuur • korte teksten ▪ Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • hoogfrequente woorden • standaarduitdrukkingen • standaardtaal • informeel en formeel 	
kunnen de leerlingen volgende taken beschrijvend uitvoeren:	
4	het onderwerp bepalen in informatieve en prescriptieve teksten;
5	informatie achterhalen in informatieve en prescriptieve teksten.
6	Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen; ▪ onduidelijke passages herlezen; ▪ het leesdoel bepalen; ▪ een eenvoudig woordenboek of woordenlijst raadplegen; ▪ de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden; ▪ de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context; ▪ gebruik maken van aangeboden ondersteunend visueel materiaal en van lay-out.

MONDELINGE INTERACTIE	
In teksten met de volgende kenmerken	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • concreet • eigen leefwereld • zeer vertrouwd ▪ Taalgebruiksituatie <ul style="list-style-type: none"> • met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen ▪ Structuur/ Samenhang/ Lengte <ul style="list-style-type: none"> • korte enkelvoudige zinnen • zeer elementaire tekststructuur • korte teksten ▪ Uitspraak, articulatie, intonatie <ul style="list-style-type: none"> • uitspraak die het begrip niet in de weg staat ▪ Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> • met eventuele herhalingen en onderbrekingen ▪ Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • hoogfrequente woorden • standaarduitdrukkingen • standaardtaal • informeel en formeel 	
kunnen de leerlingen volgende taken kopiërend uitvoeren:	
7	standaarduitdrukkingen en beleefdheidsconventies gebruiken.
kunnen de leerlingen volgende taken beschrijvend uitvoeren:	
8	informatie vragen of geven in informatieve en prescriptieve teksten.
9	Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gebruik maken van non-verbaal gedrag; ▪ zeggen dat ze iets niet begrijpen; ▪ vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen; ▪ iets aanwijzen om na te gaan of ze de gesprekspartner begrepen hebben; ▪ eenvoudige technieken toepassen om een kort gesprek te beginnen, gaande te houden of te beëindigen.

SCHRIJVEN	
In teksten met de volgende kenmerken	
Voor taken op kopiërend niveau worden geen tekstkenmerken bepaald.	
kunnen de leerlingen volgende taken kopiërend uitvoeren:	
10	standaarduitdrukkingen en vaste frasen overnemen;
11	inlichtingen verstrekken op eenvoudige formulieren.
12	Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
	<ul style="list-style-type: none">▪ gebruik maken van een model of van een in de klas behandelde tekst;▪ de eigen tekst nakijken;▪ een eenvoudig woordenboek of woordenlijst gebruiken.

Kennis en attitudes

Kennis	
Om bovenvermelde taaltaken uit te voeren kunnen de leerlingen op hun niveau functionele beheersing van de volgende taalelementen inzetten:	
13	vorm, betekenis en reëel gebruik in context van frequente woorden en woordcombinaties uit de volgende domeinen: <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoonlijke gegevens; ▪ dagelijks leven; ▪ relatie tot anderen;
14	belangrijke grammaticale constructies, eventueel met behulp van schema's en overzichten;
15	reeds in de klas gebruikte vormen en structuren herkennen en inzetten in nieuwe contexten;
16	de spreektaal: kennis van verschillende taalregisters (informeel, formeel);
17	het eigene van de tekstsoorten die aan bod komen.
De leerlingen werken aan de volgende attitudes:	
18*	tonen bereidheid en durf om te luisteren, te lezen, te spreken, gesprekken te voeren en te schrijven in de doeltaal;
19*	tonen bereidheid tot taalverzorging;
20*	tonen belangstelling voor de aanwezigheid van vreemde talen in hun leefwereld, ook buiten de school;
21*	staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze, waarden en normen tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar de doeltaal gesproken wordt.

Gezien om gevoegd te worden bij het besluit van de Vlaamse Regering van2009 tot vaststelling van de ontwikkelingsdoelen Nederlands voor nieuwkomers in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs en tot wijziging van sommige eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het secundair onderwijs.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel,

Pascal SMET

Bijlage 4. Eindtermen “Nederlands” van de tweede graad kso

1 Luisteren (koppeling Spreken/gesprekken voeren)

- 1 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar uiteenzettingen, probleemstellingen door een bekende volwassene m.b.t. een leerstofonderdeel bestemd voor bekende leeftijdgenoten.
- 2 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar tekstsoorten bestemd voor bekende volwassenen. Het betreft tekstsoorten zoals verslagen van feiten en evenementen, presentaties van informatie die m.b.t. een bepaalde opdracht werd verzameld, presentaties van persoonlijke ervaringen en interesses.
- 3 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar tekstsoorten bestemd voor een onbekend publiek. Het betreft tekstsoorten zoals instructies, informatieve programma's, interviews, praatprogramma's, journaals, aangeboden via diverse media en multimediale informatiedragers.
- 4 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau luisteren naar tekstsoorten bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals activerende boodschappen, standpunten/meningen in probleemoplossende discussies.
- 5 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de luistertaken:
 - hun luisterdoel(en) bepalen;
 - het (de) tekstdoel(en) vaststellen;
 - hun voorkennis inzetten;
 - onderwerp en hoofdgedachte(n) identificeren;
 - gericht informatie selecteren en ordenen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen;
 - de functie van bijgeleverde visuele informatie vaststellen;
 - het taalgebruik van de spreker inschatten;
 - aandacht tonen voor het non-verbale gedrag van de gesprekspartner/spreker.
- 6 De leerlingen kunnen een luisterstrategie kiezen naargelang van luisterdoel(en) en tekstsoort en ze toepassen (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).
- 7* De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om:
 - te luisteren;
 - een onbevooroordeelde luisterhouding aan te nemen;
 - een ander te laten uitspreken;
 - te reflecteren op hun eigen luisterhouding;
 - het beluisterde te toetsen aan eigen kennis en inzichten.

2 Spreken/gesprekken voeren (koppeling Luisteren)

- 8 De leerlingen kunnen op structurerend niveau aan onbekende leeftijdgenoten instructies geven voor een spel en het hanteren van apparatuur.
- 9 De leerlingen kunnen op structurerend niveau:
 - aan een bekende volwassene vragen stellen en antwoorden formuleren m.b.t. leerstofonderdelen in schoolvakken;
 - ten aanzien van een bekende volwassene:
 - de informatie presenteren die ze in het kader van een bepaalde opdracht hebben verzameld;
 - gevoelens uitdrukken, persoonlijke ervaringen en interesses presenteren.
- 10 De leerlingen kunnen op structurerend niveau voor een onbekend publiek:
 - routes, situaties, personen beschrijven;
 - gebeurtenissen verslaan.

- 11 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau voor bekende leeftijdgenoten hun standpunten/meningen of hun oplossingswijzen voor problemen in een gedachtewisseling uiteenzetten en motiveren.
- 12 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau aan een onbekend publiek:
- inlichtingen vragen, aanvragen doen, klachten/bezwaren formuleren in het kader van het schools functioneren en van de vrije tijd (rechtstreeks of telefonisch);
 - activerende boodschappen formuleren.
- 13 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de spreektaken:
- hun spreek- en gespreksdoel(en) bepalen;
 - hun publiek beschrijven;
 - hun voorkennis inzetten;
 - naargelang van de spreek-, gespreksdoel(en) en publiek:
 - gericht informatie selecteren en in een duidelijke vorm verwoorden;
 - bijkomende info vragen;
 - hun taalgebruik aanpassen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen en verwoorden;
 - visuele informatie gebruiken;
 - non-verbaal gedrag observeren en verwoorden;
 - gespreksconventies hanteren om gesprekken te beginnen, te onderbreken, gaande te houden en af te sluiten;
 - argumenten herkennen en aanbrengen;
 - adequaat reageren op de inbreng van gesprekspartner(s).
- 14* De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om:
- te spreken;
 - Algemeen Nederlands te spreken;
 - een kritische houding aan te nemen tegenover hun eigen spreek- en gespreksgedrag.

3 Lezen

- 15 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals tijdschriftartikelen, recensies, gebruiksaanwijzingen, instructie- en studieteksten.
- 16 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor een onbekend publiek. Het betreft tekstsoorten zoals schema's en tabellen, onderschriften bij informerende en diverterende programma's, verslagen, hypertexten.
- 17 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals notities, informatieve teksten, inclusief informatiebronnen, zakelijke brieven, reclameteksten en advertenties, fictionele teksten (cf. literatuur).
- 18 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor een onbekend publiek: informatieve teksten en informatiebronnen, zowel in gedrukte als elektronische vorm:
- van praktische aard (zoals spoorboekje, vakantie-regeling);
 - van encyclopedische aard (zoals woordenboek, catalogus).
- 19 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de leestaken:
- hun leesdoel(en) bepalen;
 - het (de) tekstdoel(en) vaststellen;
 - hun voorkennis inzetten;
 - functie van beeld en opmaak in een tekst herkennen;
 - onderwerp en hoofdgedachte(n) aanduiden;
 - de structuur van een tekst in grote lijnen aanduiden;

- inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen.
- 20 De leerlingen kunnen een leesstrategie kiezen naargelang van leesdoel en tekstsoort en ze toepassen (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).
- 21 De leerlingen kunnen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van:
- de context;
 - de voorkennis van taal en wereld;
 - de principes van woordvorming (afleiding, samenstelling, kennis van vreemde talen);
 - het woordenboek.
- 22* De leerlingen zijn bereid om:
- te lezen;
 - lezend informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp;
 - de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen;
 - hun persoonlijk oordeel over bepaalde teksten te formuleren.

4 Schrijven

- 23 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten schrijven bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals instructies, affiches, uitnodigingen.
- 24 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten schrijven bestemd voor een bekende volwassene. Het betreft tekstsoorten zoals agenda en planning, verslagen, notities tijdens een les, samenvattingen en schema's van studieteksten.
- 25 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten schrijven bestemd voor een onbekend publiek. Het betreft tekstsoorten zoals sollicitatiebrieven voor vakantiejobs, vragen om inlichtingen, relevante formulieren, zakelijke brieven.
- 26 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau tekstsoorten schrijven bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals lezersbrieven, recensies.
- 27 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de schrijftaken:
- hun schrijfdoel(en) bepalen;
 - het bedoeld publiek beschrijven;
 - hun voorkennis inzetten;
 - gericht informatie zoeken, ordenen en verwerken;
 - een logische tekstopbouw creëren met aandacht voor inhoudelijke en functionele relaties;
 - eigen tekst reviseren;
 - inhouds- en vormconventies van de taal verzorgen;
 - gebruik maken van informatie- en communicatietechnologie.
- 28 De leerlingen kunnen een schrijfstrategie kiezen naargelang van schrijfdoel en tekstsoort en ze toepassen.
- 29* De leerlingen zijn binnen de gepaste situaties bereid om:
- te schrijven;
 - schriftelijk informatie te verstrekken;
 - te reflecteren op hun eigen schrijfproces en op inhoud en vorm van hun schrijfproduct;
 - taal, indeling, spelling, handschrift en lay-out te verzorgen.

5 Literatuur

- 30 De leerlingen kunnen vanuit een tekstervarende manier van lezen:
- verschillen aanwijzen in de benadering van de werkelijkheid in:
 - fictie en non-fictie;

- verhaal, gedicht, toneeltekst;
 - twee stromingen;
 - enkele literaire vormen herkennen:
 - column, verhaal, (jeugd)roman, jeugdpoëzie;
 - strip, tv-drama, soap, jeugdtheater;
 - in de teksten die ze lezen enkele verhaalelementen herkennen: personages, spanning, thema, tijd, ruimte, ik- en hijverteller;
 - de keuze van sommige verhaalelementen toelichten: personages, tijd, ruimte.
- 31 De leerlingen kunnen:
- hun tekstkeuze toelichten;
 - hun leeservaring verwoorden (inhoud van het werk weergeven, eigen mening weergeven);
 - hun tekstkeuze en leeservaring documenteren.
- 32 De leerlingen kunnen informatie over literatuur verzamelen en gebruiken. Zij maken hierbij kennis met het aanbod van informatiekanaalen zoals: bibliotheek, krant, tijdschrift, radio- en tv-programma's, multimedia.
- 33 De leerlingen kunnen bij deze activiteiten gebruik maken van de gepaste leesstrategieën (cf. eindterm 20).
- 34* De leerlingen zijn bereid om:
- literaire teksten te lezen;
 - over hun eigen literaire leeservaring te spreken en te schrijven.

6 Taalbeschouwing

Attitudes

- 35* De leerlingen zijn bereid om op hun niveau:
- bewust te reflecteren op taalgebruik en taalsysteem;
 - van de verworven inzichten gebruik te maken bij verbale en non-verbale communicatie.
- 36* Bij het reflecteren op verbale en non-verbale communicatie tonen de leerlingen interesse in en respect voor de persoon van de ander, en voor de eigen en andermans cultuur.

Taalgebruik

- 37 Met het oog op doeltreffende communicatie kunnen de leerlingen op hun niveau in voor hen relevante taalgebruikssituaties bewust reflecteren op een aantal aspecten van het taalgebruik.

Ze kunnen de hiernavolgende verschijnselen herkennen en onderzoeken:

37.1 in het tekstuele domein

- verbanden tussen tekstdelen: alinea-zin, inleiding-midden-slot;
- structuuraanduiders: verbindingswoorden, signaalwoorden, verwijswaarden;
- betekenisrelaties: middel-doel, chronologische relatie, oorzaak-gevolg, voordelen-nadelen, voor-tegen;
- status van een uitspraak: feit-mening;

37.2 in het sociolinguïstische domein

- Standaardnederlands en andere standaardtalen;
- nationale, regionale, sociale en situationele taalvariëteiten;
- in onze samenleving voorkomende talen;

37.3 in het pragmatische domein

- de belangrijkste factoren van een communicatiesituatie: zender, ontvanger, boodschap, bedoeling, effect, situatie, kanaal;
- normen, conventies, houdingen, vooroordelen en rolgedrag via taal;
- voor hen relevante taalhandelingen;
- voor hen relevante non-verbale communicatie;

- de gevolgen van hun verbale en non-verbale communicatie voor anderen en henzelf;
- talige aspecten van cultuuruitingen in onze samenleving.

Taalsysteem

38 Met het oog op doeltreffende communicatie kunnen de leerlingen op hun niveau in voor hen relevante taalgebruikssituaties bewust reflecteren op een aantal aspecten van het taalsysteem.

Ze kunnen de hierna volgende verschijnselen herkennen en onderzoeken:

38.1. in het fonologische domein

- de klanken van het Nederlands: klinker, tweeklank, medeklinker;

38.2. in het orthografische domein

- vormcorrectheid, spellingconventies en hulpmiddelen bij de spelling van woorden en bij interpunctie;

38.3. in het morfologische domein

- de woordsoorten;
- tegenwoordige- en verledentijdsvormen en voltooid deelwoorden van werkwoorden;

38.4. in het syntactische domein

zinsdelen

- de belangrijkste zinsdelen:
 - gezegde: naamwoordelijk en werkwoordelijk;
 - onderwerp;
 - lijdend voorwerp en meewerkend voorwerp;
 - bijwoordelijke bepaling;

zin

- mededelende zin, vragende zin en gebiedende zin;

38.5. in het semantische domein

woordsemantiek

- woordbetekenis: betekenis, gevoelswaarde;
- betekenisrelaties: homoniemen, synoniemen, antoniemen;
- letterlijke en figuurlijke betekenis, beeldspraak.

Strategieën

39 De leerlingen kunnen op hun niveau bewust reflecteren op luister-, spreek-, interactie-, lees- en schrijfstrategieën.

** Met het oog op de controle door de inspectie werden de attitudes met een * aangeduid.*

Gezien om gevoegd te worden bij het besluit van de Vlaamse Regering van2009 tot vaststelling van de ontwikkelingsdoelen Nederlands voor nieuwkomers in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs en tot wijziging van sommige eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het secundair onderwijs.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel,

Pascal SMET

Bijlage 5. Eindtermen “Nederlands” van de tweede graad tso

1 Luisteren (koppeling Spreken/gesprekken voeren)

- 1 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar uiteenzettingen, probleemstellingen door een bekende volwassene m.b.t. een leerstofonderdeel bestemd voor bekende leeftijdgenoten.
- 2 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar tekstsoorten bestemd voor bekende volwassenen. Het betreft tekstsoorten zoals verslagen van feiten en evenementen, presentaties van informatie die m.b.t. een bepaalde opdracht werd verzameld, presentaties van persoonlijke ervaringen en interesses.
- 3 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar tekstsoorten bestemd voor een onbekend publiek. Het betreft tekstsoorten zoals instructies, informatieve programma's, interviews, praatprogramma's, journaals, aangeboden via diverse media en multimediale informatiedragers.
- 4 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau luisteren naar tekstsoorten bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals activerende boodschappen, standpunten/meningen in probleemoplossende discussies.
- 5 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de luistertaken:
 - hun luisterdoel(en) bepalen;
 - het (de) tekstdoel(en) vaststellen;
 - hun voorkennis inzetten;
 - onderwerp en hoofdgedachte(n) identificeren;
 - gericht informatie selecteren en ordenen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen;
 - de functie van bijgeleverde visuele informatie vaststellen;
 - het taalgebruik van de spreker inschatten;
 - aandacht tonen voor het non-verbale gedrag van de gesprekspartner/spreker.
- 6 De leerlingen kunnen een luisterstrategie kiezen naargelang van luisterdoel(en) en tekstsoort en ze toepassen (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).
- 7* De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om:
 - te luisteren;
 - een onbevooroordeelde luisterhouding aan te nemen;
 - een ander te laten uitspreken;
 - te reflecteren op hun eigen luisterhouding;
 - het beluisterde te toetsen aan eigen kennis en inzichten.

2 Spreken/gesprekken voeren (koppeling Luisteren)

- 8 De leerlingen kunnen op structurerend niveau aan onbekende leeftijdgenoten instructies geven voor een spel en het hanteren van apparatuur.
- 9 De leerlingen kunnen op structurerend niveau:
 - aan een bekende volwassene vragen stellen en antwoorden formuleren m.b.t. leerstofonderdelen in schoolvakken;
 - ten aanzien van een bekende volwassene:
 - de informatie presenteren die ze in het kader van een bepaalde opdracht hebben verzameld;
 - gevoelens uitdrukken, persoonlijke ervaringen en interesses presenteren.
- 10 De leerlingen kunnen op structurerend niveau voor een onbekend publiek:
 - routes, situaties, personen beschrijven;
 - gebeurtenissen verslaan.

- 11 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau voor bekende leeftijdgenoten hun standpunten/meningen of hun oplossingswijzen voor problemen in een gedachtewisseling uiteenzetten en motiveren.
- 12 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau aan een onbekend publiek:
- inlichtingen vragen, aanvragen doen, klachten/bezwaren formuleren in het kader van het schools functioneren en van de vrije tijd (rechtstreeks of telefonisch);
 - activerende boodschappen formuleren.
- 13 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de spreektaken:
- hun spreek- en gespreksdoel(en) bepalen;
 - hun publiek beschrijven;
 - hun voorkennis inzetten;
 - naargelang van de spreek-, gespreksdoel(en) en publiek:
 - gericht informatie selecteren en in een duidelijke vorm verwoorden;
 - bijkomende info vragen;
 - hun taalgebruik aanpassen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen en verwoorden;
 - visuele informatie gebruiken;
 - non-verbaal gedrag observeren en verwoorden;
 - gespreksconventies hanteren om gesprekken te beginnen, te onderbreken, gaande te houden en af te sluiten;
 - argumenten herkennen en aanbrengen;
 - adequaat reageren op de inbreng van gesprekspartner(s).
- 14* De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om:
- te spreken;
 - Algemeen Nederlands te spreken;
 - een kritische houding aan te nemen tegenover hun eigen spreek- en gespreksgedrag.

3 Lezen

- 15 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals tijdschriftartikelen, recensies, gebruiksaanwijzingen, instructie- en studieteksten.
- 16 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor een onbekend publiek. Het betreft tekstsoorten zoals schema's en tabellen, onderschriften bij informerende en diverterende programma's, verslagen, hyperteksten.
- 17 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals notities, informatieve teksten, inclusief informatiebronnen, zakelijke brieven, reclameteksten en advertenties, fictionele teksten (cf. literatuur).
- 18 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau tekstsoorten lezen bestemd voor een onbekend publiek: informatieve teksten en informatiebronnen, zowel in gedrukte als elektronische vorm:
- van praktische aard (zoals spoorboekje, vakantie-regeling);
 - van encyclopedische aard (zoals woordenboek, catalogus).
- 19 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de leestaken:
- hun leesdoel(en) bepalen;
 - het (de) tekstdoel(en) vaststellen;
 - hun voorkennis inzetten;
 - functie van beeld en opmaak in een tekst herkennen;
 - onderwerp en hoofdgedachte(n) aanduiden;
 - de structuur van een tekst in grote lijnen aanduiden;

- inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen.
- 20 De leerlingen kunnen een leesstrategie kiezen naargelang van leesdoel en tekstsoort en ze toepassen (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).
- 21 De leerlingen kunnen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van:
- de context;
 - de voorkennis van taal en wereld;
 - de principes van woordvorming (afleiding, samenstelling, kennis van vreemde talen);
 - het woordenboek.
- 22* De leerlingen zijn bereid om:
- te lezen;
 - lezend informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp;
 - de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen;
 - hun persoonlijk oordeel over bepaalde teksten te formuleren.

4 Schrijven

- 23 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten schrijven bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals instructies, affiches, uitnodigingen.
- 24 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten schrijven bestemd voor een bekende volwassene. Het betreft tekstsoorten zoals agenda en planning, verslagen, notities tijdens een les, samenvattingen en schema's van studieteksten.
- 25 De leerlingen kunnen op structurerend niveau tekstsoorten schrijven bestemd voor een onbekend publiek. Het betreft tekstsoorten zoals sollicitatiebrieven voor vakantiejobs, vragen om inlichtingen, relevante formulieren, zakelijke brieven.
- 26 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau tekstsoorten schrijven bestemd voor onbekende leeftijdgenoten. Het betreft tekstsoorten zoals lezersbrieven, recensies.
- 27 De leerlingen kunnen bij de planning en uitvoering van en bij de reflectie op de schrijftaken:
- hun schrijfdoel(en) bepalen;
 - het bedoeld publiek beschrijven;
 - hun voorkennis inzetten;
 - gericht informatie zoeken, ordenen en verwerken;
 - een logische tekstopbouw creëren met aandacht voor inhoudelijke en functionele relaties;
 - eigen tekst reviseren;
 - inhouds- en vormconventies van de taal verzorgen;
 - gebruik maken van informatie- en communicatietechnologie.
- 28 De leerlingen kunnen een schrijfstrategie kiezen naargelang van schrijfdoel en tekstsoort en ze toepassen.
- 29* De leerlingen zijn binnen de gepaste situaties bereid om:
- te schrijven;
 - schriftelijk informatie te verstrekken;
 - te reflecteren op hun eigen schrijfproces en op inhoud en vorm van hun schrijfproduct;
 - taal, indeling, spelling, handschrift en lay-out te verzorgen.

5 Literatuur

- 30 De leerlingen kunnen vanuit een tekstervarende manier van lezen:
- verschillen aanwijzen in de benadering van de werkelijkheid in:
 - fictie en non-fictie;

- verhaal, gedicht, toneeltekst;
 - twee stromingen;
 - enkele literaire vormen herkennen:
 - column, verhaal, (jeugd)roman, jeugdpoëzie;
 - strip, tv-drama, soap, jeugdtheater;
 - in de teksten die ze lezen enkele verhaalelementen herkennen: personages, spanning, thema, tijd, ruimte, ik- en hijverteller;
 - de keuze van sommige verhaalelementen toelichten: personages, tijd, ruimte.
- 31 De leerlingen kunnen:
- hun tekstkeuze toelichten;
 - hun leeservaring verwoorden (inhoud van het werk weergeven, eigen mening weergeven);
 - hun tekstkeuze en leeservaring documenteren.
- 32 De leerlingen kunnen informatie over literatuur verzamelen en gebruiken. Zij maken hierbij kennis met het aanbod van informatiekanalen zoals: bibliotheek, krant, tijdschrift, radio- en tv-programma's, multimedia.
- 33 De leerlingen kunnen bij deze activiteiten gebruik maken van de gepaste leesstrategieën (cf. eindterm 20).
- 34* De leerlingen zijn bereid om:
- literaire teksten te lezen;
 - over hun eigen literaire leeservaring te spreken en te schrijven.

6 Taalbeschouwing

Attitudes

- 35* De leerlingen zijn bereid om op hun niveau:
- bewust te reflecteren op taalgebruik en taalsysteem;
 - van de verworven inzichten gebruik te maken bij verbale en non-verbale communicatie.
- 36* Bij het reflecteren op verbale en non-verbale communicatie tonen de leerlingen interesse in en respect voor de persoon van de ander, en voor de eigen en andermans cultuur.

Taalgebruik

- 37 Met het oog op doeltreffende communicatie kunnen de leerlingen op hun niveau in voor hen relevante taalgebruikssituaties bewust reflecteren op een aantal aspecten van het taalgebruik.

Ze kunnen de hiernavolgende verschijnselen herkennen en onderzoeken:

37.1 in het tekstuele domein

- verbanden tussen tekstdelen: alinea-zin, inleiding-midden-slot;
- structuuraanduiders: verbindingswoorden, signaalwoorden, verwijswaarden;
- betekenisrelaties: middel-doel, chronologische relatie, oorzaak-gevolg, voordelen-nadelen, voor-tegen;
- status van een uitspraak: feit-mening;

37.2 in het sociolinguïstische domein

- Standaardnederlands en andere standaardtalen;
- nationale, regionale, sociale en situationele taalvariëteiten;
- in onze samenleving voorkomende talen;

37.3 in het pragmatische domein

- de belangrijkste factoren van een communicatiesituatie: zender, ontvanger, boodschap, bedoeling, effect, situatie, kanaal;
- normen, conventies, houdingen, vooroordelen en rolgedrag via taal;
- voor hen relevante taalhandelingen;
- voor hen relevante non-verbale communicatie;

- de gevolgen van hun verbale en non-verbale communicatie voor anderen en henzelf;
- talige aspecten van cultuuruitingen in onze samenleving.

Taalsysteem

38 Met het oog op doeltreffende communicatie kunnen de leerlingen op hun niveau in voor hen relevante taalgebruikssituaties bewust reflecteren op een aantal aspecten van het taalsysteem.

Ze kunnen de hierna volgende verschijnselen herkennen en onderzoeken:

38.1. in het fonologische domein

- de klanken van het Nederlands: klinker, tweeklank, medeklinker;

38.2. in het orthografische domein

- vormcorrectheid, spellingconventies en hulpmiddelen bij de spelling van woorden en bij interpunctie;

38.3. in het morfologische domein

- de woordsoorten;
- tegenwoordige- en verledentijdsvormen en voltooid deelwoorden van werkwoorden;

38.4. in het syntactische domein

zinsdelen

- de belangrijkste zinsdelen:
 - gezegde: naamwoordelijk en werkwoordelijk;
 - onderwerp;
 - lijdend voorwerp en meewerkend voorwerp;
 - bijwoordelijke bepaling;

zin

- mededelende zin, vragende zin en gebiedende zin;

38.5. in het semantische domein

woordsemantiek

- woordbetekenis: betekenis, gevoelswaarde;
- betekenisrelaties: homoniemen, synoniemen, antoniemen;
- letterlijke en figuurlijke betekenis, beeldspraak.

Strategieën

39 De leerlingen kunnen op hun niveau bewust reflecteren op luister-, spreek-, interactie-, lees- en schrijfstrategieën.

** Met het oog op de controle door de inspectie werden de attitudes met een * aangeduid.*

Gezien om gevoegd te worden bij het besluit van de Vlaamse Regering van2009 tot vaststelling van de ontwikkelingsdoelen Nederlands voor nieuwkomers in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs en tot wijziging van sommige eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het secundair onderwijs.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel,

Pascal SMET

Bijlage 6. Eindtermen “Nederlands” van de derde graad aso

1 Luisteren

- 1 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar uiteenzettingen en probleemstellingen door een bekende volwassene m.b.t. een leerstofonderdeel bestemd voor bekende leeftijdgenoten en ze kunnen die schriftelijk weergeven (cf. schrijven).
- 2 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau via diverse media en multimediale informatiedragers luisteren naar de volgende tekstsoorten bestemd voor een onbekend publiek:
 - diverterende teksten zoals praatprogramma's;
 - informatieve teksten zoals verslagen van feiten en ervaringen;
 - persuasieve teksten zoals standpunten en meningen in probleemoplossende discussies;
 - activerende teksten zoals reclameboodschappen.
- 3 De leerlingen kunnen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van:
 - de context;
 - de eigen voorkennis;
 - de principes van woordvorming (afleiding, samenstelling, kennis van vreemde talen);
 - het woordenboek.
- 4 Bij de planning, uitvoering van en bij de reflectie op de luistertaken kunnen de leerlingen:
 - hun luisterdoel(en) bepalen;
 - het (de) tekstdoel(en) vaststellen;
 - hun voorkennis inzetten;
 - onderwerp en hoofdgedachte identificeren;
 - gericht informatie selecteren en ordenen;
 - bijkomende informatie vragen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen;
 - de functie van bijgeleverde visuele informatie vaststellen (koppeling kijken);
 - het taalgebruik van de spreker inschatten;
 - aandacht tonen voor het non-verbale gedrag van de gesprekspartner/spreker.
- 5 De leerlingen kunnen de geschikte luisterstrategieën toepassen naargelang van hun luisterdoel(en), achtergrondkennis en tekstsoort (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).
- 6* De leerlingen zijn bereid om:
 - te luisteren;
 - een onbevooroordeelde luisterhouding aan te nemen;
 - een ander te laten uitspreken;
 - te reflecteren over hun eigen luisterhouding;
 - het beluisterde te toetsen aan eigen kennis en inzichten.

2 Spreken/gesprekken voeren

- 7 De leerlingen kunnen op structurerend niveau aan een bekende volwassene vragen stellen en antwoorden formuleren m.b.t. leerstofonderdelen in de schoolvakken.
- 8 De leerlingen kunnen op structurerend niveau t.a.v. een onbekend publiek:
 - instructies geven;
 - gedocumenteerde informatie presenteren;
 - een sollicitatiegesprek voeren.
- 9 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau aan een onbekend publiek:

- inlichtingen vragen, aanvragen doen, klachten/bezwaren formuleren (rechtstreeks of door middel van de telefoon);
 - standpunten/meningen of oplossingen voor problemen uiteenzetten en motiveren in een gedachtewisseling, discussie, (werk)vergadering;
 - gevoelens in een gepast register uitdrukken en persoonlijke ervaringen presenteren;
 - activerende boodschappen formuleren.
- 10 Bij de planning, uitvoering van en bij de reflectie op de spreektaken/gesprekstaken kunnen de leerlingen:
- hun eigen spreek- en gespreksdoel(en) bepalen;
 - zich een beeld vormen van hun publiek;
 - hun voorkennis inzetten;
 - naargelang van de spreek-, gespreksdoel(en) en publiek:
 - gericht informatie selecteren en in een duidelijke vorm verwoorden;
 - bijkomende info vragen;
 - hun taalgebruik aanpassen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen en verwoorden;
 - visuele informatie gebruiken;
 - non-verbaal gedrag inschatten en inzetten;
 - gespreksconventies hanteren om gesprekken te beginnen, te onderbreken, gaande te houden en af te sluiten;
 - argumenten herkennen en aanbrengen;
 - adequaat reageren op de inbreng van gesprekspartner(s).
- 11 De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om:
- te spreken;
 - algemeen Nederlands te spreken;
 - een kritische houding aan te nemen tegenover hun eigen spreek- en gespreksgedrag.

3 Lezen

- 12 De leerlingen kunnen op structurerend niveau formuleren en administratieve teksten voor een onbekend publiek lezen.
- 13 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau teksten met studiedoeleinden voor onbekende leeftijdgenoten lezen.
- 14 De leerlingen kunnen volgende tekstsoorten voor een onbekend publiek op beoordelend niveau lezen:
- niet-fictionele teksten:
 - informatieve teksten, inclusief informatiebronnen zoals schema's en tabellen, verslagen, hyperteksten en uiteenzettingen;
 - persuasieve teksten zoals een opiniestuk, een betoog;
 - activerende teksten zoals reclameteksten en advertenties, instructies;
 - fictionele teksten (cf. literatuur).
- 15 De leerlingen kunnen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van:
- de context;
 - de eigen voorkennis;
 - de principes van woordvorming (afleiding, samenstelling, kennis van vreemde talen);
 - het woordenboek.
- 16 Bij de planning, uitvoering van en bij de reflectie op hun taken kunnen de leerlingen:
- hun eigen leesdoel(en) bepalen;
 - het (de) tekstdoel(en) vaststellen;
 - de tekstsoort bepalen;

- hun voorkennis inzetten;
 - functie van beeld en opmaak in een tekst herkennen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen;
 - de structuur van een tekst aanduiden;
 - onderwerp en hoofdgedachten aanduiden en parafraseren om tekstbegrip te bevorderen;
 - gelezen teksten kort samenvatten;
 - feiten en meningen onderscheiden;
 - argumenten in een tekst op hun waarde en relevantie beoordelen;
 - info selecteren en gebruiken met behulp van verschillende informatiekanalen.
- 17 De leerlingen kunnen een leesstrategie kiezen naargelang van hun leesdoel en tekstsoort, en ze toepassen (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).
- 18* De leerlingen zijn bereid om:
- te lezen;
 - lezend informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp;
 - de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen;
 - te reflecteren op inhoud en vorm van de teksten;
 - hun persoonlijk oordeel over bepaalde teksten te formuleren, in vraag te stellen en eventueel te herzien.

4 Schrijven

- 19 De leerlingen kunnen op structurerend niveau voor een onbekend publiek tekstsoorten schrijven zoals:
- schema's en samenvattingen van gelezen en beluisterde informatie en studieteksten;
 - instructies;
 - uitnodigingen.
- 20 De leerlingen kunnen voor een onbekend publiek op beoordelend niveau tekstsoorten schrijven zoals:
- verslagen;
 - sollicitatiebrieven en cv's;
 - zakelijke brieven;
 - gedocumenteerde en beargumenteerde teksten.
- 21 Bij de planning, uitvoering van en bij de reflectie op hun schrijftaken kunnen de leerlingen:
- hun eigen schrijfdoel(en) bepalen;
 - hun bedoeld publiek bepalen;
 - hun tekstsoort bepalen;
 - hun voorkennis inzetten;
 - gericht informatie zoeken, ordenen en verwerken;
 - een logische tekstopbouw creëren met aandacht voor inhoudelijke en functionele relaties;
 - eigen tekst reviseren;
 - inhouds- en vormconventies van de taal verzorgen;
 - lay-out verzorgen;
 - correct citeren (bronvermelding);
 - gebruik maken van ICT.
- 22* De leerlingen zijn bereid om:
- te schrijven;
 - schriftelijk informatie te verstrekken;
 - te reflecteren over inhoud en vorm van hun eigen schrijfproces en –product;
 - taal, indeling, spelling, handschrift en lay-out te verzorgen.

5 Literatuur

- 23 De leerlingen kunnen vanuit een tekstervarende en tekstbestuderende manier van lezen:
- literaire teksten uit heden en verleden interpreteren, analyseren en evalueren. Zij kunnen daarbij verbanden leggen:
 - binnen teksten;
 - tussen teksten;
 - tussen teksten en het brede socioculturele veld;
 - tussen tekst en auteur;
 - tussen teksten en hun multimediale vormgeving;
 - verslag uitbrengen over de eigen ervaringen met literaire teksten uit heden en verleden en kunnen deze ervaringen toetsen aan andere interpretaties van en aan waardeoordelen over teksten.
- In de hierbovenvermelde activiteiten komen aan bod:
- poëzie, proza;
 - theatervoorstelling.
- 24 De leerlingen kunnen hun tekstkeuze en hun leeservaring beschrijven, evalueren en documenteren in een leesdossier.
- 25 De leerlingen kunnen informatie over literaire teksten verzamelen en verwerken. Zij kunnen hierbij gebruik maken van informatiekanaal: bibliotheek, kranten en tijdschriften, radio- en tv-programma's, internet en cd-rom.
- 26 De leerlingen kunnen bij deze activiteiten gebruik maken van de gepaste leesstrategieën (cf. eindterm 17).
- 27 De leerlingen kunnen doelbewust gegevens, begrippen en werkwijzen hanteren om de bovengenoemde taken uit te voeren.
- 28* De leerlingen zijn bereid om:
- literaire teksten te lezen;
 - over hun eigen leeservaring met anderen te spreken en erover te schrijven;
 - hun leeservaring in maatschappelijke context(en) te plaatsen;
 - hun persoonlijke leeservaring te toetsen aan die van anderen.

6 Taalbeschouwing

Attitudes

- 29* De leerlingen zijn bereid om op hun niveau:
- bewust te reflecteren op taalgebruik en taalsysteem;
 - van de verworven inzichten gebruik te maken bij verbale en non-verbale communicatie.
- 30* Bij het reflecteren op verbale en non-verbale communicatie tonen de leerlingen interesse in en respect voor de persoon van de ander, en voor de eigen en andermans cultuur.

Taalgebruik

- 31 Met het oog op doeltreffende communicatie en verdiepende taalbeschouwelijke kennisontwikkeling kunnen de leerlingen op hun niveau in allerlei taalgebruikssituaties bewust reflecteren op een aantal aspecten van het taalgebruik. Ze kunnen in aansluiting bij wetenschappelijke inzichten de hiernavolgende verschijnselen herkennen, onderzoeken en duiden:
- 31.1 in het tekstuele domein
- een aantal vaste tekststructuren zoals evaluatie-, probleem-, maatregel- en onderzoeksstructuur;
- 31.2 in het sociolinguïstische domein
- Nederlands en andere talen;

- nationale, regionale, sociale en situationele taalvariëteiten;
- dimensies van taalverandering: maatschappelijke, politieke, historische;

31.3 in het pragmatische domein

- de factoren van een communicatiesituatie;
- normen, conventies, waarden, houdingen, vooroordelen en rolgedrag via taal;
- taalhandelingen;
- argumentatie: argumentatiestructuren, deugdelijke argumenten en drogredenen, overtuigingskracht en manipulatie;
- non-verbale communicatie;
- de gevolgen van verbale en non-verbale communicatie voor anderen en henzelf;
- talige aspecten van cultuuruitingen;
- cultuurgebonden aspecten van verbale en non-verbale communicatie;

31.4 in het psycholinguïstische domein

- taal en denken;
- taalverwerving, twee- en meertaligheid.

Taalsysteem

32 Met het oog op doeltreffende communicatie en verdiepende taalbeschouwelijke kennisontwikkeling kunnen de leerlingen op hun niveau in aansluiting bij wetenschappelijke inzichten bewust reflecteren op het taalsysteem, zijn componenten en de onderlinge samenhang.

Ze kunnen de hiernavolgende verschijnselen herkennen, onderzoeken en duiden:

32.1 in het fonologische domein

- het onderscheid tussen klank, foneem en letter;

32.2 in het orthografische domein

- principes van de Nederlandse spelling;

32.3 in het morfologische domein

- de systematiek van woordvorming;

32.4 in het syntactische domein

woordgroepen

- woordgroepen;

zinsdelen

- zinsdelen;

zin

- actieve en passieve zinnen;
- zinstypen in relatie tot taalhandelingen;

32.5. in het semantische domein

woordsemantiek

- woordbetekenis: denotatie, connotatie en polysemie;
- betekenisrelaties: hyponymie en hyperonymie;
- betekenisverandering;
- stijlfiguren: eufemisme, dysfemisme, pleonasme, tautologie;
- metaforiek en metonymie;

zinssemantiek

- de semantiek van woordgroepen en zinsdelen;
- modaliteit;
- ontkenning.

Strategieën

- 33 De leerlingen kunnen op hun niveau bewust reflecteren op luister-, spreek-, interactie-, lees- en schrijfstrategieën.

** Met het oog op de controle door de inspectie werden de attitudes met een * aangeduid.*

Gezien om gevoegd te worden bij het besluit van de Vlaamse Regering van2009 tot vaststelling van de ontwikkelingsdoelen Nederlands voor nieuwkomers in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs en tot wijziging van sommige eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het secundair onderwijs.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel,

Pascal SMET

Bijlage 7. Eindtermen “moderne vreemde talen: Frans of Engels” van de derde graad bso (eerste en tweede leerjaar)

Taaltaken, verwerkingsniveaus, tekstsoorten, tekstkenmerken en strategieën

LUISTEREN	
In teksten met de volgende kenmerken	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • concreet • eigen leefwereld en dagelijks leven • vertrouwd ▪ Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> • met visuele ondersteuning ▪ Structuur/ Samenhang/ Lengte <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige zinnen en eenvoudig samengestelde zinnen • elementaire tekststructuur • vrij korte teksten ▪ Uitspraak, articulatie, intonatie <ul style="list-style-type: none"> • heldere uitspraak • zorgvuldige articulatie • duidelijke, natuurlijke intonatie • standaardtaal ▪ Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> • langzaam tempo ▪ Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • overwegend frequente woorden • standaarduitdrukkingen • standaardtaal • informeel en formeel 	
kunnen de leerlingen volgende taken beschrijvend uitvoeren:	
1	het onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;
2	de hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;
3	relevante informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve en narratieve teksten.
4	Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen; ▪ zeggen dat ze iets niet begrijpen en vragen wat iets betekent; ▪ gebruik maken van aangeboden beeldmateriaal en context; ▪ vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen, iets aan te wijzen; ▪ de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden.

LEZEN	
In teksten met de volgende kenmerken	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • concreet • eigen leefwereld en dagelijks leven • vertrouwd ▪ Taalgebruiksituatie <ul style="list-style-type: none"> • met visuele ondersteuning ▪ Structuur/ Samenhang/ Lengte <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige zinnen en eenvoudig samengestelde zinnen • elementaire tekststructuur • vrij korte teksten ▪ Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • overwegend frequente woorden • standaarduitdrukkingen • standaardtaal • informeel en formeel 	
kunnen de leerlingen volgende taken beschrijvend uitvoeren:	
5	het onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;
6	de hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;
7	relevante informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve en narratieve teksten.
8	Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen; ▪ onduidelijke passages herlezen; ▪ het leesdoel bepalen; ▪ een eenvoudig woordenboek of woordenlijst raadplegen; ▪ de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden; ▪ de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context; ▪ gebruik maken van aangeboden ondersteunend visueel materiaal en van lay-out.

SPREKEN	
In teksten met de volgende kenmerken	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • concreet • eigen leefwereld en dagelijks leven ▪ Structuur/ Samenhang/ Lengte <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige zinnen • elementaire tekststructuur • vrij korte teksten ▪ Uitspraak, articulatie, intonatie <ul style="list-style-type: none"> • uitspraak die het begrip niet in de weg staat ▪ Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> • met eventuele herhalingen en onderbrekingen ▪ Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • frequente woorden • standaarduitdrukkingen • standaardtaal • informeel en formeel 	
kunnen de leerlingen volgende taken beschrijvend uitvoeren:	
9	informatie over zichzelf geven in een informatieve tekst.
10	Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een spreekplan opstellen.

MONDELINGE INTERACTIE	
In teksten met de volgende kenmerken	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • concreet • eigen leefwereld en dagelijks leven ▪ Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> • met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen ▪ Structuur/ Samenhang/ Lengte <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige zinnen • elementaire tekststructuur • vrij korte teksten ▪ Uitspraak, articulatie, intonatie <ul style="list-style-type: none"> • uitspraak die het begrip niet in de weg staat ▪ Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> • met eventuele herhalingen en onderbrekingen ▪ Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • frequente woorden • standaarduitdrukkingen • standaardtaal • informeel en formeel 	
kunnen de leerlingen volgende taken beschrijvend uitvoeren:	
11	standaarduitdrukkingen en beleefdheidsconventies gebruiken;
12	informatie vragen of geven in informatieve en prescriptieve teksten;
13	een spontane mening verwoorden in een informatieve tekst.
14	Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ het doel van de interactie bepalen; ▪ gebruik maken van non-verbaal gedrag; ▪ zeggen dat ze iets niet begrijpen; ▪ vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen; ▪ iets aanwijzen om na te gaan of ze de gesprekspartner begrepen hebben; ▪ eenvoudige technieken toepassen om een kort gesprek te beginnen, gaande te houden of te beëindigen.

SCHRIJVEN	
In teksten met de volgende kenmerken	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • concreet • eigen leefwereld en dagelijks leven • zeer vertrouwd ▪ Structuur/ Samenhang/ Lengte <ul style="list-style-type: none"> • korte, enkelvoudige zinnen • zeer elementaire tekststructuur • zeer korte teksten ▪ Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • frequent • standaarduitdrukkingen • standaardtaal • informeel en formeel 	
kunnen de leerlingen volgende taken beschrijvend uitvoeren:	
15	standaarduitdrukkingen en vaste frasen gebruiken;
16	mededelingen schrijven;
17	informatie over zichzelf geven.
18	Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gebruik maken van een model of van een in de klas behandelde tekst; ▪ een passende lay-out gebruiken; ▪ de eigen tekst nakijken; ▪ een eenvoudig woordenboek of woordenlijst gebruiken.

Kennis en attitudes

Kennis	
Om bovenvermelde taaltaken uit te voeren kunnen de leerlingen op hun niveau functionele beheersing van de volgende taalelementen inzetten:	
19	vorm, betekenis en reëel gebruik in context van frequente woorden en woordcombinaties uit de volgende domeinen: <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoonlijke gegevens; ▪ dagelijks leven; ▪ relatie tot anderen;
20	belangrijke grammaticale constructies, eventueel met behulp van schema's en overzichten;
21	reeds in de klas gebruikte vormen en structuren herkennen en inzetten in nieuwe contexten;
22	de spreektaal: kennis van verschillende taalregisters (informeel, formeel);
23	het eigene van de tekstsoorten die aan bod komen.
De leerlingen werken aan de volgende attitudes:	
24*	tonen bereidheid en durf om te luisteren, te lezen, te spreken, gesprekken te voeren en te schrijven in de doeltaal;
25*	tonen bereidheid tot taalverzorging;
26*	tonen belangstelling voor de aanwezigheid van vreemde talen in hun leefwereld, ook buiten de school;
27*	staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze, waarden en normen tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar de doeltaal gesproken wordt.

Gezien om gevoegd te worden bij het besluit van de Vlaamse Regering van2009 tot vaststelling van de ontwikkelingsdoelen Nederlands voor nieuwkomers in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs en tot wijziging van sommige eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het secundair onderwijs.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel,

Pascal SMET

Bijlage 8. Eindtermen “Nederlands” van de derde graad kso

1 Luisteren

- 1 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar uiteenzettingen, en probleemstellingen door een bekende volwassene m.b.t. een leerstofonderdeel bestemd voor bekende leeftijdgenoten en ze kunnen die schriftelijk weergeven (cf. schrijven).
- 2 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau via diverse media en multimediale informatiedragers luisteren naar de volgende tekstsoorten bestemd voor een onbekend publiek:
 - diverterende teksten zoals praatprogramma's;
 - informatieve teksten zoals verslagen van feiten en ervaringen;
 - persuasieve teksten zoals standpunten en meningen in probleemoplossende discussies;
 - activerende boodschappen.
- 3 De leerlingen kunnen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van:
 - de context;
 - de eigen voorkennis;
 - de principes van woordvorming (afleiding, samenstelling, kennis van vreemde talen);
 - het woordenboek.
- 4 Bij de planning, uitvoering van en bij de reflectie op de luistertaken kunnen de leerlingen:
 - hun luisterdoel(en) bepalen;
 - het (de) tekstdoel(en) vaststellen;
 - hun voorkennis inzetten;
 - onderwerp en hoofdgedachte identificeren;
 - gericht informatie selecteren en ordenen;
 - bijkomende informatie vragen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen;
 - de functie van bijgeleverde visuele informatie vaststellen (koppeling kijken);
 - het taalgebruik van de spreker inschatten;
 - aandacht tonen voor het non-verbale gedrag van de gesprekspartner/spreker.
- 5 De leerlingen kunnen de geschikte luisterstrategieën toepassen naargelang van hun luisterdoel(en), achtergrondkennis en tekstsoort (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).
- 6* De leerlingen zijn bereid om:
 - te luisteren;
 - een onbevooroordeelde luisterhouding aan te nemen;
 - een ander te laten uitspreken;
 - te reflecteren over hun eigen luisterhouding;
 - het beluisterde te toetsen aan eigen kennis en inzichten.

2 Spreken/gesprekken voeren

- 7 De leerlingen kunnen op structurerend niveau aan een bekende volwassene vragen stellen en antwoorden formuleren m.b.t. leerstofonderdelen in de schoolvakken.
- 8 De leerlingen kunnen op structurerend niveau t.a.v. een onbekend publiek:
 - instructies geven;
 - gedocumenteerde informatie presenteren;
 - een sollicitatiegesprek voeren.

- 9 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau aan een onbekend publiek:
- inlichtingen vragen, aanvragen doen, klachten/bezwaren formuleren (rechtstreeks of door middel van de telefoon);
 - standpunten/meningen of oplossingen voor problemen uiteenzetten en motiveren in een gedachtewisseling, discussie, (werk)vergadering;
 - gevoelens in een gepast register uitdrukken en persoonlijke ervaringen presenteren;
 - activerende boodschappen formuleren.
- 10 Bij de planning, uitvoering van en bij de reflectie op de spreektaken kunnen de leerlingen:
- hun eigen spreek- en gespreksdoel(en) bepalen;
 - zich een beeld vormen van hun publiek;
 - hun voorkennis inzetten;
 - naargelang van de spreek-, gespreksdoel(en) en publiek:
 - gericht informatie selecteren en in een duidelijke vorm verwoorden;
 - bijkomende info vragen;
 - hun taalgebruik aanpassen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen en verwoorden;
 - visuele informatie gebruiken;
 - non-verbaal gedrag inschatten en inzetten;
 - gespreksconventies hanteren om gesprekken te beginnen, te onderbreken, gaande te houden en af te sluiten;
 - argumenten herkennen en aanbrengen;
 - adequaat reageren op de inbreng van gesprekspartner(s).
- 11* De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om:
- te spreken;
 - algemeen Nederlands te spreken;
 - een kritische houding aan te nemen tegenover hun eigen spreek- en gespreksgedrag.

3 Lezen

- 12 De leerlingen kunnen op structurerend niveau formuleren en administratieve teksten voor een onbekend publiek lezen.
- 13 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau teksten met studiedoeleinden voor onbekende leeftijdgenoten lezen.
- 14 De leerlingen kunnen volgende tekstsoorten voor een onbekend publiek op beoordelend niveau lezen:
- niet-fictionele teksten:
 - informatieve teksten, inclusief informatiebronnen zoals schema's en tabellen, verslagen, hyperteksten en uiteenzettingen;
 - persuasieve teksten zoals een opiniestuk, een betoog;
 - activerende teksten zoals reclameteksten en advertenties, instructies;
 - fictionele teksten (cf. literatuur).
- 15 De leerlingen kunnen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van:
- de context;
 - de eigen voorkennis;
 - de principes van woordvorming (afleiding, samenstelling, kennis van vreemde talen);
 - het woordenboek.
- 16 Bij de planning, uitvoering van en bij de reflectie op hun taken kunnen de leerlingen:
- hun eigen leesdoel(en) bepalen;
 - het (de) tekstdoel(en) vaststellen;

- de tekstsoort bepalen;
 - hun voorkennis inzetten;
 - functie van beeld en opmaak in een tekst herkennen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen;
 - de structuur van een tekst aanduiden;
 - onderwerp en hoofdgedachten aanduiden en parafraseren om tekstbegrip te bevorderen;
 - gelezen teksten kort samenvatten;
 - feiten en meningen onderscheiden;
 - argumenten in een tekst op hun waarde en relevantie beoordelen;
 - info selecteren en gebruiken met behulp van verschillende informatiekanalen.
- 17 De leerlingen kunnen een leesstrategie kiezen naargelang van hun leesdoel en tekstsoort, en ze toepassen (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).
- 18* De leerlingen zijn bereid om:
- te lezen;
 - lezend informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp;
 - de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen;
 - te reflecteren op inhoud en vorm van de teksten;
 - hun persoonlijk oordeel over bepaalde teksten te formuleren, in vraag te stellen en eventueel te herzien.

4 Schrijven

- 19 De leerlingen kunnen op structurerend niveau voor een onbekend publiek tekstsoorten schrijven zoals:
- schema's en samenvattingen van gelezen en beluisterde informatie;
 - instructies.
- 20 De leerlingen kunnen voor een onbekend publiek op beoordelend niveau tekstsoorten schrijven zoals:
- verslagen;
 - sollicitatiebrieven en cv's;
 - zakelijke brieven;
 - gedocumenteerde en beargumenteerde teksten.
- 21 Bij de planning, uitvoering van en bij de reflectie op hun schrijftaken kunnen de leerlingen:
- hun eigen schrijfdoel(en) bepalen;
 - hun bedoeld publiek bepalen;
 - hun tekstsoort bepalen;
 - hun voorkennis inzetten;
 - gericht informatie zoeken, ordenen en verwerken;
 - een logische tekstopbouw creëren met aandacht voor inhoudelijke en functionele relaties;
 - eigen tekst reviseren;
 - inhouds- en vormconventies van de taal verzorgen;
 - lay-out verzorgen;
 - correct citeren (bronvermelding);
 - gebruik maken van ICT.
- 22* De leerlingen zijn bereid om:
- te schrijven;
 - schriftelijk informatie te verstrekken;
 - te reflecteren over inhoud en vorm van hun eigen schrijfproces en –product;
 - taal, indeling, spelling, handschrift en lay-out te verzorgen.

5 Literatuur

- 23 De leerlingen kunnen vanuit een tekstervarende manier van lezen vormelijke en inhoudelijke elementen van bijvoorbeeld proza, poëzie, theatervoorstelling, (tv)-drama, (ver)film(ing) herkennen.
- 24 De leerlingen kunnen hun tekstkeuze toelichten, over hun leeservaring spreken en ze documenteren in een leesdossier.
- 25 De leerlingen kunnen informatie over literaire teksten verzamelen en gebruiken. Zij maken hierbij gebruik van informatiekanaal zoals bibliotheek, kranten en tijdschriften, radio- en tv-programma's, internet en cd-rom.
- 26 De leerlingen kunnen doelbewust gegevens en werkwijzen hanteren om de taken uit te voeren.
- 27* De leerlingen zijn bereid om:
- literaire teksten te lezen;
 - over hun eigen leeservaring met anderen te spreken en erover te schrijven;
 - hun leeservaring in maatschappelijke context(en) te plaatsen.

6 Taalbeschouwing

Attitudes

- 28* De leerlingen zijn bereid om op hun niveau:
- bewust te reflecteren op taalgebruik en taalsysteem;
 - van de verworven inzichten gebruik te maken bij verbale en non-verbale communicatie.
- 29* Bij het reflecteren op verbale en non-verbale communicatie tonen de leerlingen interesse in en respect voor de persoon van de ander, en voor de eigen en andermans cultuur.

Taalgebruik

30. Met het oog op doeltreffende communicatie en taalbeschouwelijke basiskennis kunnen de leerlingen op hun niveau in allerlei taalgebruikssituaties bewust reflecteren op een aantal aspecten van het taalgebruik.
Ze kunnen de hiernavolgende verschijnselen herkennen, onderzoeken en benoemen:
- 30.1 in het tekstuele domein
- vaste tekststructuren zoals evaluatiestructuur, handelingsstructuur;
 - structuuraanduiders;
 - betekenisrelaties;
 - status van een uitspraak: feit-mening;
- 30.2 in het sociolinguïstische domein
- Nederlands en andere talen;
 - nationale, regionale, sociale en situationele taalvariëteiten;
 - elementen van taalverandering;
- 30.3 in het pragmatische domein
- de belangrijkste factoren van een communicatiesituatie;
 - normen, conventies, waarden, houdingen, vooroordelen en rolgedrag via taal;
 - voor hen relevante taalhandelingen;
 - argumentatie: deugdelijke argumenten en drogredenen, overtuigingskracht en manipulatie;
 - non-verbale communicatie;
 - de gevolgen van verbale en non-verbale communicatie voor anderen en henzelf;
 - talige aspecten van cultuuruitingen in onze samenleving;
 - cultuurgebonden aspecten van verbale en non-verbale communicatie in onze samenleving.

Taalsysteem

- 31 Met het oog op doeltreffende communicatie en taalbeschouwelijke basiskennis kunnen de leerlingen op hun niveau bewust reflecteren op een aantal aspecten van het taalsysteem.

Ze kunnen de hierna volgende verschijnselen herkennen, onderzoeken en benoemen:

31.1 in het orthografische domein

- vormcorrectheid, spellingconventies en hulpmiddelen bij de spelling van woorden en bij interpunctie;

31.2 in het morfologisch domein

- herkomst van woorden: inheemse woorden en leenwoorden;
- samenstelling en afleiding van woorden;

31.3 in het syntactische domein

zinsdelen

- de belangrijkste zinsdelen;

zin

- enkelvoudige en samengestelde zinnen;
- nevenschikte en ondergeschikte zinnen;

31.4 in het semantische domein

woordsemantiek

- woordbetekenis: denotatie, connotatie;
- betekenisverandering;
- stijlfiguren: eufemisme, dysfemisme, pleonasme, tautologie;

zinssemantiek

- modaliteit.

Strategieën

- 32 De leerlingen kunnen op hun niveau bewust reflecteren op luister-, spreek-, interactie-, lees- en schrijfstrategieën.

** Met het oog op de controle door de inspectie werden de attitudes met een * aangeduid.*

Gezien om gevoegd te worden bij het besluit van de Vlaamse Regering van2009 tot vaststelling van de ontwikkelingsdoelen Nederlands voor nieuwkomers in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs en tot wijziging van sommige eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het secundair onderwijs.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel,

Pascal SMET

Bijlage 9. Eindtermen “Nederlands” van de derde graad tso

1 Luisteren

- 1 De leerlingen kunnen op structurerend niveau luisteren naar uiteenzettingen, en probleemstellingen door een bekende volwassene m.b.t. een leerstofonderdeel bestemd voor bekende leeftijdgenoten en ze kunnen die schriftelijk weergeven (cf. schrijven).
- 2 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau via diverse media en multimediale informatiedragers luisteren naar de volgende tekstsoorten bestemd voor een onbekend publiek:
 - diverterende teksten zoals praatprogramma's;
 - informatieve teksten zoals verslagen van feiten en ervaringen;
 - persuasieve teksten zoals standpunten en meningen in probleemoplossende discussies;
 - activerende boodschappen.
- 3 De leerlingen kunnen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van:
 - de context;
 - de eigen voorkennis;
 - de principes van woordvorming (afleiding, samenstelling, kennis van vreemde talen);
 - het woordenboek.
- 4 Bij de planning, uitvoering van en bij de reflectie op de luistertaken kunnen de leerlingen:
 - hun luisterdoel(en) bepalen;
 - het (de) tekstdoel(en) vaststellen;
 - hun voorkennis inzetten;
 - onderwerp en hoofdgedachte identificeren;
 - gericht informatie selecteren en ordenen;
 - bijkomende informatie vragen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen;
 - de functie van bijgeleverde visuele informatie vaststellen (koppeling kijken);
 - het taalgebruik van de spreker inschatten;
 - aandacht tonen voor het non-verbale gedrag van de gesprekspartner/spreker.
- 5 De leerlingen kunnen de geschikte luisterstrategieën toepassen naargelang van hun luisterdoel(en), achtergrondkennis en tekstsoort (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).
- 6* De leerlingen zijn bereid om:
 - te luisteren;
 - een onbevooroordeelde luisterhouding aan te nemen;
 - een ander te laten uitspreken;
 - te reflecteren over hun eigen luisterhouding;
 - het beluisterde te toetsen aan eigen kennis en inzichten.

2 Spreken/gesprekken voeren

- 7 De leerlingen kunnen op structurerend niveau aan een bekende volwassene vragen stellen en antwoorden formuleren m.b.t. leerstofonderdelen in de schoolvakken.
- 8 De leerlingen kunnen op structurerend niveau t.a.v. een onbekend publiek:
 - instructies geven;
 - gedocumenteerde informatie presenteren;
 - een sollicitatiegesprek voeren.
- 9 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau aan een onbekend publiek:

- inlichtingen vragen, aanvragen doen, klachten/bezwaren formuleren (rechtstreeks of door middel van de telefoon);
 - standpunten/meningen of oplossingen voor problemen uiteenzetten en motiveren in een gedachtewisseling, discussie, (werk)vergadering;
 - gevoelens in een gepast register uitdrukken en persoonlijke ervaringen presenteren;
 - activerende boodschappen formuleren.
- 10 Bij de planning, uitvoering van en bij de reflectie op de spreektaken kunnen de leerlingen:
- hun eigen spreek- en gespreksdoel(en) bepalen;
 - zich een beeld vormen van hun publiek;
 - hun voorkennis inzetten;
 - naargelang van de spreek-, gespreksdoel(en) en publiek:
 - gericht informatie selecteren en in een duidelijke vorm verwoorden;
 - bijkomende info vragen;
 - hun taalgebruik aanpassen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen en verwoorden;
 - visuele informatie gebruiken;
 - non-verbaal gedrag inschatten en inzetten;
 - gespreksconventies hanteren om gesprekken te beginnen, te onderbreken, gaande te houden en af te sluiten;
 - argumenten herkennen en aanbrengen;
 - adequaat reageren op de inbreng van gesprekspartner(s).
- 11* De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om:
- te spreken;
 - algemeen Nederlands te spreken;
 - een kritische houding aan te nemen tegenover hun eigen spreek- en gespreksgedrag.

3 Lezen

- 12 De leerlingen kunnen op structurerend niveau formuleren en administratieve teksten voor een onbekend publiek lezen.
- 13 De leerlingen kunnen op beoordelend niveau teksten met studiedoeleinden voor onbekende leeftijdgenoten lezen.
- 14 De leerlingen kunnen volgende tekstsoorten voor een onbekend publiek op beoordelend niveau lezen:
- niet-fictionele teksten:
 - informatieve teksten, inclusief informatiebronnen zoals schema's en tabellen, verslagen, hyperteksten en uiteenzettingen;
 - persuasieve teksten zoals een opiniestuk, een betoog;
 - activerende teksten zoals reclameteksten en advertenties, instructies;
 - fictionele teksten (cf. literatuur).
- 15 De leerlingen kunnen verschillende strategieën aanwenden om aan onbekende woorden betekenis toe te kennen. Het gaat om het gebruiken van:
- de context;
 - de eigen voorkennis;
 - de principes van woordvorming (afleiding, samenstelling, kennis van vreemde talen);
 - het woordenboek.
- 16 Bij de planning, uitvoering van en bij de reflectie op hun taken kunnen de leerlingen:
- hun eigen leesdoel(en) bepalen;
 - het (de) tekstdoel(en) vaststellen;
 - de tekstsoort bepalen;

- hun voorkennis inzetten;
 - functie van beeld en opmaak in een tekst herkennen;
 - inhoudelijke en functionele relaties tussen tekstonderdelen vaststellen;
 - de structuur van een tekst aanduiden;
 - onderwerp en hoofdgedachten aanduiden en parafraseren om tekstbegrip te bevorderen;
 - gelezen teksten kort samenvatten;
 - feiten en meningen onderscheiden;
 - argumenten in een tekst op hun waarde en relevantie beoordelen;
 - info selecteren en gebruiken met behulp van verschillende informatiekanalen.
- 17 De leerlingen kunnen een leesstrategie kiezen naargelang van hun leesdoel en tekstsoort, en ze toepassen (oriënterend, zoekend, globaal en intensief).
- 18* De leerlingen zijn bereid om:
- te lezen;
 - lezend informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp;
 - de verkregen informatie aan eigen kennis en inzicht te toetsen en te vergelijken met informatie uit andere bronnen;
 - te reflecteren op inhoud en vorm van de teksten;
 - hun persoonlijk oordeel over bepaalde teksten te formuleren, in vraag te stellen en eventueel te herzien.

4 Schrijven

- 19 De leerlingen kunnen op structurerend niveau voor een onbekend publiek tekstsoorten schrijven zoals:
- schema's en samenvattingen van gelezen en beluisterde informatie;
 - instructies.
- 20 De leerlingen kunnen voor een onbekend publiek op beoordelend niveau tekstsoorten schrijven zoals:
- verslagen;
 - sollicitatiebrieven en cv's;
 - zakelijke brieven;
 - gedocumenteerde en beargumenteerde teksten.
- 21 Bij de planning, uitvoering van en bij de reflectie op hun schrijftaken kunnen de leerlingen:
- hun eigen schrijfdoel(en) bepalen;
 - hun bedoeld publiek bepalen;
 - hun tekstsoort bepalen;
 - hun voorkennis inzetten;
 - gericht informatie zoeken, ordenen en verwerken;
 - een logische tekstopbouw creëren met aandacht voor inhoudelijke en functionele relaties;
 - eigen tekst reviseren;
 - inhouds- en vormconventies van de taal verzorgen;
 - lay-out verzorgen;
 - correct citeren (bronvermelding);
 - gebruik maken van ICT.
- 22* De leerlingen zijn bereid om:
- te schrijven;
 - schriftelijk informatie te verstrekken;
 - te reflecteren over inhoud en vorm van hun eigen schrijfproces en –product;
 - taal, indeling, spelling, handschrift en lay-out te verzorgen.

5 Literatuur

- 23 De leerlingen kunnen vanuit een tekstervarende manier van lezen vormelijke en inhoudelijke elementen van bijvoorbeeld proza, poëzie, theatervoorstelling, (tv)-drama, (ver)film(ing) herkennen.
- 24 De leerlingen kunnen hun tekstkeuze toelichten, over hun leeservaring spreken en ze documenteren in een leesdossier.
- 25 De leerlingen kunnen informatie over literaire teksten verzamelen en gebruiken. Zij maken hierbij gebruik van informatiekanalen zoals bibliotheek, kranten en tijdschriften, radio- en tv-programma's, internet en cd-rom.
- 26 De leerlingen kunnen doelbewust gegevens en werkwijzen hanteren om de taken uit te voeren.
- 27* De leerlingen zijn bereid om:
- literaire teksten te lezen;
 - over hun eigen leeservaring met anderen te spreken en erover te schrijven;
 - hun leeservaring in maatschappelijke context(en) te plaatsen.

6 Taalbeschouwing

Attitudes

- 28* De leerlingen zijn bereid om op hun niveau:
- bewust te reflecteren op taalgebruik en taalsysteem;
 - van de verworven inzichten gebruik te maken bij verbale en non-verbale communicatie.
- 29* Bij het reflecteren op verbale en non-verbale communicatie tonen de leerlingen interesse in en respect voor de persoon van de ander, en voor de eigen en andermans cultuur.

Taalgebruik

30. Met het oog op doeltreffende communicatie en taalbeschouwelijke basiskennis kunnen de leerlingen op hun niveau in allerlei taalgebruikssituaties bewust reflecteren op een aantal aspecten van het taalgebruik.
Ze kunnen de hiernavolgende verschijnselen herkennen, onderzoeken en benoemen:
- 30.1 in het tekstuele domein
- vaste tekststructuren zoals evaluatiestructuur, handelingsstructuur;
 - structuuraanduiders;
 - betekenisrelaties;
 - status van een uitspraak: feit-mening;
- 30.2 in het sociolinguïstische domein
- Nederlands en andere talen;
 - nationale, regionale, sociale en situationele taalvariëteiten;
 - elementen van taalverandering;
- 30.3 in het pragmatische domein
- de belangrijkste factoren van een communicatiesituatie;
 - normen, conventies, waarden, houdingen, vooroordelen en rolgedrag via taal;
 - voor hen relevante taalhandelingen;
 - argumentatie: deugdelijke argumenten en drogredenen, overtuigingskracht en manipulatie;
 - non-verbale communicatie;
 - de gevolgen van verbale en non-verbale communicatie voor anderen en henzelf;
 - talige aspecten van cultuuruitingen in onze samenleving;
 - cultuurgebonden aspecten van verbale en non-verbale communicatie in onze samenleving.

Taalsysteem

- 31 Met het oog op doeltreffende communicatie en taalbeschouwelijke basiskennis kunnen de leerlingen op hun niveau bewust reflecteren op een aantal aspecten van het taalsysteem.

Ze kunnen de hierna volgende verschijnselen herkennen, onderzoeken en benoemen:

31.1 in het orthografische domein

- vormcorrectheid, spellingconventies en hulpmiddelen bij de spelling van woorden en bij interpunctie;

31.2 in het morfologisch domein

- herkomst van woorden: inheemse woorden en leenwoorden;
- samenstelling en afleiding van woorden;

31.3 in het syntactische domein

zinsdelen

- de belangrijkste zinsdelen;

zin

- enkelvoudige en samengestelde zinnen;
- nevenschikte en ondergeschikte zinnen;

31.4 in het semantische domein

woordsemantiek

- woordbetekenis: denotatie, connotatie;
- betekenisverandering;
- stijlfiguren: eufemisme, dysfemisme, pleonasme, tautologie;

zinssemantiek

- modaliteit.

Strategieën

- 32 De leerlingen kunnen op hun niveau bewust reflecteren op luister-, spreek-, interactie-, lees- en schrijfstrategieën.

** Met het oog op de controle door de inspectie werden de attitudes met een * aangeduid.*

Gezien om gevoegd te worden bij het besluit van de Vlaamse Regering van2009 tot vaststelling van de ontwikkelingsdoelen Nederlands voor nieuwkomers in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs en tot wijziging van sommige eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het secundair onderwijs.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel,

Pascal SMET

Bijlage 10. Eindtermen “moderne vreemde talen: Frans of Engels” van de derde graad bso (derde leerjaar)

Taaltaken, verwerkingsniveaus, tekstsoorten, tekstkenmerken en strategieën

LUISTEREN	
In teksten met de volgende kenmerken	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • vrij concreet • eigen leefwereld en dagelijks leven • vertrouwd ▪ Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> • met visuele ondersteuning ▪ Structuur/ Samenhang/ Lengte <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige zinnen en eenvoudig samengestelde zinnen • elementaire tekststructuur • vrij korte teksten ▪ Uitspraak, articulatie, intonatie <ul style="list-style-type: none"> • heldere uitspraak • zorgvuldige articulatie • duidelijke, natuurlijke intonatie • standaardtaal ▪ Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> • rustig tempo ▪ Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • overwegend frequente woorden • standaarduitdrukkingen • standaardtaal, ook met minimale afwijkingen • informeel en formeel 	
kunnen de leerlingen volgende taken beschrijvend uitvoeren:	
1	het onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;
2	de hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;
3	relevante informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;
4	de gedachtegang volgen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten.
5	Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen; ▪ zeggen dat ze iets niet begrijpen en vragen wat iets betekent; ▪ gebruik maken van aangeboden beeldmateriaal en context; ▪ vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen, iets aan te wijzen; ▪ de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden.

LEZEN	
In teksten met de volgende kenmerken	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • vrij concreet • eigen leefwereld en dagelijks leven • ook onderwerpen van meer algemene aard • vertrouwd ▪ Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> • met visuele ondersteuning ▪ Structuur/ Samenhang/ Lengte <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige zinnen en eenvoudig samengestelde zinnen • vrij korte teksten ▪ Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • overwegend frequente woorden • standaarduitdrukkingen • standaardtaal • informeel en formeel 	
kunnen de leerlingen volgende taken beschrijvend uitvoeren:	
6	het onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;
7	relevante informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;
8	de gedachtegang volgen in informatieve, prescriptieve en narratieve teksten.
9	Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen; ▪ onduidelijke passages herlezen; ▪ het leesdoel bepalen; ▪ een eenvoudig woordenboek of woordenlijst raadplegen; ▪ de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden; ▪ de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context; ▪ gebruik maken van aangeboden ondersteunend visueel materiaal en van lay-out.

SPREKEN	
In teksten met de volgende kenmerken	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • concreet • vertrouwd • eigen leefwereld en dagelijks leven ▪ Structuur/ Samenhang/ Lengte <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige zinnen • elementaire tekststructuur • vrij korte teksten ▪ Uitspraak, articulatie, intonatie <ul style="list-style-type: none"> • uitspraak die het begrip niet in de weg staat ▪ Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> • met eventuele herhalingen en onderbrekingen ▪ Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • frequente woorden • standaarduitdrukkingen • standaardtaal • informeel en formeel 	
kunnen de leerlingen volgende taken beschrijvend uitvoeren:	
10	vooraf gekende informatie meedelen in de vorm van een informatieve tekst;
11	een voorbereide uiteenzetting houden over een bekend onderwerp in de vorm van een informatieve tekst.
12	Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een spreekplan opstellen.

MONDELINGE INTERACTIE	
In teksten met de volgende kenmerken	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • concreet • eigen leefwereld en dagelijks leven ▪ Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> • met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen ▪ Structuur/ Samenhang/ Lengte <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige zinnen • elementaire tekststructuur • vrij korte teksten ▪ Uitspraak, articulatie, intonatie <ul style="list-style-type: none"> • uitspraak die het begrip niet in de weg staat ▪ Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> • met eventuele herhalingen en onderbrekingen ▪ Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • frequente woorden • standaarduitdrukkingen • standaardtaal • informeel en formeel 	
kunnen de leerlingen volgende taken beschrijvend uitvoeren:	
13	standaarduitdrukkingen en beleefdheidsconventies gebruiken;
14	informatie vragen of geven in informatieve en prescriptieve teksten;
15	een spontane mening verwoorden in een informatieve tekst.
16	Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ het doel van de interactie bepalen; ▪ gebruik maken van non-verbaal gedrag; ▪ zeggen dat ze iets niet begrijpen; ▪ vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen; ▪ iets aanwijzen om na te gaan of ze de gesprekspartner begrepen hebben; ▪ eenvoudige technieken toepassen om een kort gesprek te beginnen, gaande te houden of te beëindigen.

SCHRIJVEN	
In teksten met de volgende kenmerken	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • concreet • eigen leefwereld en dagelijks leven • zeer vertrouwd ▪ Structuur/ Samenhang/ Lengte <ul style="list-style-type: none"> • korte, enkelvoudige zinnen • elementaire tekststructuur • vrij korte teksten ▪ Woordenschat en taalvariëteit <ul style="list-style-type: none"> • frequente woorden • standaarduitdrukkingen • standaardtaal • informeel en formeel 	
kunnen de leerlingen volgende taken beschrijvend uitvoeren:	
17	standaarduitdrukkingen en vaste frasen gebruiken;
18	mededelingen schrijven;
19	informatie over zichzelf geven;
20	een spontane mening verwoorden in een informatieve of narratieve tekst.
21	Indien nodig passen de leerlingen volgende strategieën toe:
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gebruik maken van een model of van een in de klas behandelde tekst; ▪ een passende lay-out gebruiken; ▪ de eigen tekst nakijken; ▪ een eenvoudig woordenboek of woordenlijst gebruiken.

Kennis en attitudes

Kennis	
Om bovenvermelde taaltaken uit te voeren kunnen de leerlingen op hun niveau functionele beheersing van de volgende taalelementen inzetten:	
22	vorm, betekenis en reëel gebruik in context van frequente woorden en woordcombinaties uit de volgende domeinen: <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoonlijke gegevens; ▪ dagelijks leven; ▪ relatie tot anderen; ▪ professionele domein;
23	belangrijke grammaticale constructies, eventueel met behulp van schema's en overzichten;
24	reeds in de klas gebruikte vormen en structuren herkennen en inzetten in nieuwe contexten;
25	de spreektaal: kennis van verschillende taalregisters (informeel, formeel);
26	het eigene van de tekstsoorten die aan bod komen.
De leerlingen werken aan de volgende attitudes:	
27*	tonen bereidheid en durf om te luisteren, te lezen, te spreken, gesprekken te voeren en te schrijven in de doeltaal;
28*	tonen bereidheid tot taalverzorging;
29*	tonen belangstelling voor de aanwezigheid van vreemde talen in hun leefwereld, ook buiten de school;
30*	staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze, waarden en normen tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar de doeltaal gesproken wordt.

Gezien om gevoegd te worden bij het besluit van de Vlaamse Regering van2009 tot vaststelling van de ontwikkelingsdoelen Nederlands voor nieuwkomers in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs en tot wijziging van sommige eindtermen en ontwikkelingsdoelen in het secundair onderwijs.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Kris PEETERS

De Vlaamse minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel,

Pascal SMET